

Πτυχιακή Εργασία

"Η Τράπεζα της Ελλάδος: Δομή και Λειτουργίες"

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΑΙΟΣ 2019

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΣΤΑΥΡΟΣ ΣΤΡΟΜΠΛΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΥΚΙΑΝΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΗΛΩΣΗ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ.....	3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	6
ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	6
ΕΝΟΤΗΤΑ 3 : ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ	8
3.1 Ενεργητικές δραστηριότητες.....	8
Χορηγήσεις	8
3.2 Παθητικές δραστηριότητες	9
Καταθέσεις	9
3.3 Βοηθητικές εργασίες.....	10
Έκδοση Εγγυητικών Επιστολών	10
Έκδοση Επιταγών και Εντολών	10
Είσπραξη Αξιών για Λογαριασμό τρίτων.....	11
Αγορά χρεογράφων για Λογαριασμό τρίτων.....	11
3.4 Άλλες υπηρεσίες.....	11
Πληρωμές μέσω παγίων εντολών.....	11
Εργασίες συναλλάγματος.....	12
Κίνηση κεφαλαίων	12
Θυρίδες θησαυροφυλακίου	12
3.5 Εργασίες Τραπεζας της Ελλάδος.....	13
ΕΝΟΤΗΤΑ 4: ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ-ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ-ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	13
ΕΝΟΤΗΤΑ 5: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.....	14
5.1 Η περίοδος του μεσοπολέμου, 1928-1941.....	14
5.2 Η περίοδος της ανασυγκρότησης, 1944-1971.....	16

5.3 Η περίοδος αποσταθεροποίησης- πετρελαϊκές κρίσεις, 1972-1982.....	22
5.4 Η περίοδος προ ένταξης στο ευρώ, 1984-2001.....	23
5.5 Η εποχή του ευρώ, 2001-2008.....	26
5.6 Η εποχή τη μεγάλης κρίσης, 2008-2013.....	27
ΕΝΟΤΗΤΑ 6: ΔΟΜΗ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.....	29
6.1 Διακρίσεις των οργάνων της Τράπεζας της Ελλάδος.....	29
6.2 Συγκρότηση και λειτουργία Συμβουλίου νομισματικής πολιτικής.....	31
6.3 Ο Διοικητής.....	32
6.4 Οι Υποδιοικητές.....	33
6.5 Το Γενικό συμβούλιο.....	34
6.6 Η Γενική συνέλευση των μετόχων.....	35
ΕΝΟΤΗΤΑ 7: ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.....	36
7.1 Εφαρμογή οδηγιών της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.....	36
7.2 Άσκηση νομισματικής πολιτικής.....	36
7.3 Άσκηση εποπτείας.....	36
7.4 Χρηματοπιστωτική σταθερότητα.....	38
7.5 Συνάλλαγμα και συναλλαγματικά διαθέσιμα.....	38
7.6 Συστήματα πληρωμών και διακανονισμού.....	40
7.7 Εκδοση τραπεζογραμμμάτων και κερμάτων.....	44
7.8 Ταμίας και εντολοδόχος του δημοσίου.....	45
7.9 Έρευνα- Δημοσιεύσεις- Στατιστικά στοιχεία.....	45
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	46
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	47
Ελληνική.....	47
Ιστοσελίδες.....	48

ΔΗΛΩΣΗ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

«Ο προπτυχιακός φοιτητής που εκπόνησε την παρούσα πτυχιακή εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στη βάση των εξής παραγόντων: του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (μη-εμπορικός, μη-κερδοσκοπικός, αλλά εκπαιδευτικός-ερευνητικός), της πάσης φύσης του υλικού που χρησιμοποιεί (τμήματα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες κ.λ.π.), του ποσοστού και της σημαντικότητας του τμήματος που χρησιμοποιεί σε σχέση με όλο το κείμενο υπό copyright, και των πιθανών συνεπειών της χρήσης στην αγορά ή την γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου».

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία θα αναλύσουμε την κεντρική της Ελλάδος. Συγκεκριμένα στην πρώτη και δεύτερη ενότητα θα παρουσιάσουμε την δομή του τραπεζικού συστήματος και τα είδη των τραπεζών. Θα ακολουθήσει η ανάλυση των δραστηριοτήτων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αλλά και της τράπεζας της Ελλάδος, όπου θα γίνει πιο εκτενής περιγραφή στην έβδομη ενότητα. Έπειτα περιληπτικά θα αναφερθούμε στο νομοθετικό- κανονιστικό- θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις τράπεζες, και το τραπεζικό σύστημα γενικότερα. ενώ αξίζει να τονίσουμε την παρουσίαση της ιστορική αναδρομή της τράπεζας της Ελλάδος από την περίοδο του μεσοπολέμου (1928-1941) έως και τα τελευταία γεγονότα. Τέλος θα αναλυθεί η δομή της τράπεζας της Ελλάδος ως προς τα όργανα που την αποτελούν καθώς και οι λειτουργίες της.

Λέξεις κλειδιά: τράπεζα της Ελλάδος, δομές της τράπεζας, λειτουργίες της τράπεζας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι η κεντρική τράπεζα της Ελλάδας. Ιδρύθηκε το 1927, βάσει ενός Παραρτήματος του Πρωτοκόλλου της Γενεύης, επί Προεδρίας της Δημοκρατίας του Παύλου Κουντουριώτη και Πρωθυπουργίας του Αλεξάνδρου Ζαΐμη. Η έδρα της βρίσκεται στην Αθήνα. (Wikipedia)

Από το 1928 έως το 2002, είχε το αποκλειστικό εκδοτικό προνόμιο χαρτονομισμάτων στην Ελλάδα και ήταν υπεύθυνη για τη χάραξη της νομισματικής πολιτικής της χώρας. Από την εισαγωγή του ευρώ και μέχρι σήμερα, τον ρόλο αυτό τον έχει αναλάβει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. (mikropragmata.lifo.gr)

Κύριος ρόλος της Τράπεζας είναι η εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, μέσω των διαφόρων οργάνων της, των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Στόχοι της εποπτείας είναι η σταθερότητα και αποτελεσματικότητα του πιστωτικού συστήματος και γενικότερα του χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας. Κατά την άσκηση της εποπτικής δραστηριότητας, τα πιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να παρέχουν στην Τράπεζα κάθε στοιχείο και πληροφορία. Η Τράπεζα μπορεί να επιβάλλει κυρώσεις προς όλα τα υποκείμενα σε εποπτεία ιδρύματά για πράξεις τους που αντιβαίνουν στις διατάξεις.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα αποτελείται από την Κεντρική- Εκδοτική Τράπεζα όπου είναι η κεντρική τράπεζα της Ελλάδος όπου ιεραρχικά είναι η επικεφαλής των τραπεζών και ακολουθούν υπό την εποπτεία της οι ενδιάμεσοι χρηματοδοτικοί οργανισμοί, οι εμπορικές τράπεζες, οι συνεταιριστικές και οι ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί. (Π.Ε Πετράκης, 2003)

Εικόνα 1:πηγή dailyeconomics.gr

Η κάθε τράπεζα έχει και υποκαταστήματα τα οποία λειτουργούν υπό την εποπτεία την κεντρικής διοίκησης της κάθε τράπεζας. Και η κάθε τράπεζα λειτουργεί υπό την εποπτεία της κεντρικής τράπεζας της Ελλάδος.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Τράπεζα είναι η οικονομική επιχείρηση που διαχειρίζεται και έχει όσο προϊόν το χρήμα. Η κυριότερη λειτουργία της τράπεζας είναι οι χορηγήσεις-ο έντοκος δανεισμός αλλά και η αποταμίευσής κεφαλαίων πελατών-οι καταθέσεις. Επίσης θεωρείται ως ο μεσάζοντας μεταξύ κεφαλαιούχων, που ζητούν να επενδύσουν

κεφάλαια, και εκείνων οι οποίοι έχουν ανάγκη δανεισμού για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων τους. (Π.Κιόχο- Γ.Παπανικολάου 1990).

Υπάρχουν διάφορα είδη τραπεζών όπως η Κεντρική Τράπεζα, η Εμπορική τράπεζα, η Επενδυτική τράπεζα, η Τράπεζα Κοινοτικής Ανάπτυξης, το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, η Ιδιωτική Τράπεζα, η Corporate Banking και οι Συνεταιριστικές τράπεζες. (Wikipedia)

Η Κεντρική Τράπεζα είναι υπεύθυνη για τη νομισματική πολιτική της πιστωτικής και της συναλλαγματικής πολιτικής ενώ ταυτόχρονα έχει το προνόμιο της έκδοσης τραπεζογραμματίων. Παραδείγματα κεντρικών τραπεζών είναι η Τράπεζα της Ελλάδος, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Οι εμπορικές τράπεζες είναι επιχειρήσεις-οργανισμοί παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Με σκοπό το κέρδος από καταθέσεις, χορηγήσεις και άλλες τραπεζικές υπηρεσίες. Οι βασικές εμπορικές τράπεζες είναι η Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, η Eurobank EFG, η Τράπεζα Πειραιώς και η Alpha Bank.

Οι επενδυτικές τράπεζες είναι εν μέρει οι εμπορικές τράπεζες που όμως είναι εξειδικευμένες για την εξυπηρέτηση εταιριών. Συγκεκριμένα δίνουν εγγυητικές επιστολές, συμβουλεύουν για συγχωνεύσεις και εξαγορές και γενικότερα λειτουργούν για την διευκόλυνση των επενδυτικών διαδικασιών.

Τα Ταχυδρομικά Ταμιευτήρια είναι ταμιευτήρια που συνδέονται με τα εθνικά ταχυδρομικά συστήματα. Στην Ελλάδα το 1900 ιδρύθηκε το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο όπου τη συνέχεια το 2013 υπό τον όμιλο Eurobank ιδρύθηκε το Νέο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο. (Wikipedia)

Οι συνεταιριστικές τράπεζες έχουν ως σκοπό την εξυπηρέτηση και προώθηση των συμφερόντων των μελών τους και την οικονομική ανάπτυξη των περιοχών. Οι συνεταιριστικές τράπεζες δραστηριοποιούνται σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές και ως εκ τούτου αντλούν κεφάλαια από τις αποταμιεύσεις της περιοχής τους. Οι συνεταιριστικές τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα σήμερα είναι η Συνεταιριστική Τράπεζα Δράμα, Συνεταιριστική Τράπεζα Έβρου, η Συνεταιριστική Τράπεζα Ηλείου, η Συνεταιριστική Τράπεζα Θεσσαλίας, η Συνεταιριστική Τράπεζα Καρδίτσας, η Παγκρήτια Συνεταιριστική Τράπεζα, η Συνεταιριστική Τράπεζα Πιερίας, η συνεταιριστική Τράπεζα Σερρών, η Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3 : ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

3.1 Ενεργητικές δραστηριότητες

Ως ενεργητικές δραστηριότητες εννοούμε στις εργασίες που αποτελούν στοιχεία κυρίως του ενεργητικού των τραπεζών. Σε αυτές περιλαμβάνονται οι εργασίες αξιοποίησης των καταθέσεων και των ιδίων κεφαλαίων με τη μορφή χρηματοδοτήσεων, χορήγησης δανείων καθώς και οι επενδύσεις κάθε μορφής και οι τοποθετήσεις σε χρεόγραφα ή ξένα νομίσματα. (Π.Ε Πετράκης, 2003)

Χορηγήσεις

Λέγοντας χορήγηση εννοούμε την μετάβαση μέρους της του χρήματος της τράπεζας με τη μορφή δανείου για χρήση από τρίτο φυσικό ή νομικό πρόσωπο. Το σύνολο των εργασιών της παροχής των δανείων, πιστώσεων και εγγυήσεων αποτελούν τις πιστοδοτικές εργασίες των τραπεζών η αλλιώς πιστωτική λειτουργία.

3.2 Παθητικές δραστηριότητες

Παθητικές εργασίες είναι αυτές που αποτελούν στοιχεία κυρίως του παθητικού των τραπεζών, σε αυτές περιλαμβάνονται οι κάθε μορφής καταθέσεις (όψεως, ταμιευτηρίου, προθεσμίας κλπ) καθώς και κάθε άλλη δραστηριότητα για άντληση και προσέλκυση κεφαλαίων. (Π.Ε Πετράκης, 2003)

Καταθέσεις

Οι καταθέσεις είναι η παράδοση χρημάτων σε μετρητά, επιταγές ή άλλα αξιόγραφα μετατρέψιμης χρηματικής αξίας και αποτελούν την σημαντικότερη πηγή εξοικονόμησης χρηματικών διαθεσίμων για την άσκηση πιστοδοτικής λειτουργίας κάθε τράπεζας.

Οι καταθέσεις μπορεί να είναι:

- καταθέσεις ταμιευτηρίου

Περιλαμβάνουν καταθέσεις τις οποίες κάνουν φυσικά πρόσωπα λαμβάνοντας ως ανταμοιβή τόκους. Όταν το επιτόκιο είναι υψηλό αποτελεί κίνητρο για αποταμίευση.

- τις καταθέσεις όψεως

Συνήθως γίνονται από επιχειρήσεις οι οποίες διενεργούν ταυτόχρονα και αναλήψεις ώστε να ικανοποιούν τις υποχρεώσεις που έχουν έναντι τρίτων. Η κίνηση του λογαριασμού γίνεται συνήθως με επιταγές.

- τις καταθέσεις σε τρεχούμενο λογαριασμό

Αποτελούν παραλλαγή της κατάθεσης ταμιευτηρίου. Πρόκειται για λογαριασμούς που ανοίγονται μόνο σε φυσικά πρόσωπα και είναι κυρίως μισθοδοτικοί. Η κίνηση του λογαριασμού γίνεται κυρίως με επιταγές τις οποίες χορηγεί η τράπεζα για τη διευκόλυνση των τρεχουσών συναλλαγών και για αυτό το επιτόκιο είναι μικρότερο από αυτό του ταμιευτηρίου.

- τις προθεσμιακές καταθέσεις

Είναι οι καταθέσεις που συμφωνείτε μεταξύ καταθετών και τράπεζας, να παραμείνουν στην τράπεζα για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα χωρίς να γίνει ανάληψη με υψηλότερο επιτόκιο σχετικά με τον άλλον ειδών των καταθέσεων. Σε περίπτωση που γίνει ανάληψη πριν την λήξη του προκαθορισμένου χρονικού διαστήματος τότε επιβάλλεται στον καταθέτη ποινή ανάλογη με το χρόνο που υπολείπεται μέχρι τη λήξη τους.

- τις προθεσμιακές καταθέσεις συναλλάγματος

3.3 Βοηθητικές εργασίες

Έκδοση εγγυητικών επιστολών

Στο πλαίσιο κάθε επιχειρηματικής και επαγγελματικής δραστηριότητας παρέχετε η δυνατότητα έκδοσης εγγυητικών επιστολών και ανοίγματος Ενέγγυων Πιστώσεων σε Ευρώ και συνάλλαγμα από τις τράπεζες.

Έκδοση επιταγών και εντολών

Η Επιταγή είναι αξιόγραφο που ο εκδότης δεσμεύεται μέσω ενός πιστωτικού ιδρύματος- τράπεζας να καταβάλλει ένα συγκεκριμένο χρηματικό ποσό στον δικαιούχο της επιταγής. Ουσιαστικά πρόκειται για μια εντολή πληρωμής προς μια τράπεζα με χρήματα τα οποία έχει ήδη θέσει στη διάθεση της ο εντολέας για να εξοφλήσει τον δικαιούχο. (euretirio.com)

Είσπραξη αξιών για λογαριασμό τρίτων

Αξιόγραφα, είναι έγγραφα που ενσωματώνουν χρηματική αξία, η οποία μπορεί να ρευστοποιηθεί είτε άμεσα είτε σε προκαθορισμένο χρονικό διάστημα. Τα πιο συνηθισμένα αξιόγραφα είναι:

α) οι επιταγές,

β) οι πιστωτικοί τίτλοι (γραμμάτια, συναλλαγματικές, υποσχετικές επιστολές)

γ) τα φορτωτικά έγγραφα

Αγορά χρεογράφων για λογαριασμό τρίτων

Το κάθε Χρεόγραφο έχει ορισμένο τύπο που φανερώνει κρατικό δάνειο, ή Δάνειο Τραπέζης, ή άλλης επιχείρησης και ανήκει σε αυτόν που το έχει (π.χ. κρατικό ομόλογο, έντοκα γραμμάτια Ελληνικού Δημοσίου, μετοχές εταιριών κ.λ.π.). Για την διακίνηση των χρεογράφων υπάρχει στο κεντρικό κατάστημα της τράπεζας οργανωμένο τμήμα καθώς και Ειδική Υπηρεσία (ΤΑΜΕΙΟ ΤΙΤΛΩΝ) που αναλαμβάνει έναντι προμήθειας την φύλαξη των παραπάνω χρεογράφων.

3.4 Άλλες υπηρεσίες

Πληρωμές μέσω παγίων εντολών

Η πληρωμή λογαριασμών και οι τακτικές οφειλές γίνεται αυτόματα με χρέωση του λογαριασμού ή της πιστωτικής κάρτας συμπληρώνοντας μόνο μία αίτηση σε κάποια τράπεζα. Ένα από τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα των «πάγιων εντολών» που καθιστούν την επιλογή τους εξαιρετικά συμφέρουσα είναι ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η πληρωμή καθώς τα χρήματα για την πληρωμή χρεώνονται την τελευταία ημέρα της προθεσμίας και οι προμήθειες των τραπεζών είναι μηδαμινές.

Εργασίες συναλλάγματος

Αφορά τις αγορές και πωλήσεις χαρτονομισμάτων αλλά και καταθέσεις σε συνάλλαγμα καθώς και την μέσω εντολών και επιταγών μεταφορά κεφαλαίων μεταξύ χωρών.

Κίνηση κεφαλαίων

Λέγοντας κίνηση κεφαλαίων εννοούμε τη μεταφορά διαθέσιμων από το ένα υποκατάστημα μιας τράπεζας σε άλλο με σκοπό ν' αποδοθούν σε τρίτο. Τα κεφάλαια αυτά μεταφέρονται λογιστικά και αποδίδονται στον οριζόμενο δικαιούχο για χρήση. Η εργασία αυτή, της μεταφοράς κεφαλαίων, περιλαμβάνει κεφάλαια που προέρχονται από ιδιωτική αποταμίευση ή και κεφάλαια προερχόμενα από το Δημόσιο Τομέα ή από τράπεζα.

Θυρίδες θησαυροφυλακίου

Είναι ο ειδικά διαμορφωμένος και ασφαλής χώρος, μέσα στο κατάστημα της Τράπεζας, όπου υπάρχουν αριθμημένες θέσεις-κιβώτια μεταλλικά σε διάφορα μεγέθη και τα οποία διαθέτει η τράπεζα έναντι ενοικίου για την τοποθέτηση από τους πελάτες διαφόρων προσωπικών τους ειδών ή αξιών και δεν υποχρεούνται να τα δηλώσουν στην Υπηρεσία της Τράπεζας.

3.5 Εργασίες Τράπεζας της Ελλάδος

Το βασικό καθήκον της ως πυρήνα του Ευρωσυστήματος είναι να χαράζει και να εφαρμόζει την νομισματική πολιτική στη ζώνη του ευρώ με σκοπό τη διατήρηση της σταθερότητας των τιμών καθορίζοντας τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια. Επίσης βασικό καθήκον είναι να διενεργεί πράξεις συναλλάγματος και πράξεις διαχείρισης, έκδοσης και αποπληρωμής τίτλων. Η τράπεζα της Ελλάδος αναλαμβάνει την εφαρμογή των οδηγιών της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, την άσκηση της εποπτείας στα πιστωτικά ιδρύματα και σε άλλους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς, την Ταμειακή διαχείριση των εσόδων και εξόδων του Δημοσίου και καταρτίζει και δημοσιεύει στατιστικά στοιχεία και εκθέσεις που αφορούν στην ελληνική οικονομία μέσω εξειδικευμένων στατιστικές ερευνών.

Αναλυτικά οι εργασίες της τράπεζας της Ελλάδος θα αναλυθεί στο κεφάλαιο επτά , όπου όλα τα παραπάνω θα αναλυθούν και θα παρουσιαστούν με τις απαραίτητες λεπτομέρειες.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ-ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ-ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Το ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ-ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΟ-ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ αποτελείται από το Καταστατικό της Τράπεζας, Πράξεις του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος (ΠΔ/ΤΕ), Πράξεις της Εκτελεστικής Επιτροπής, Πράξεις του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής (ΠΣΝΠ), Αποφάσεις της Επιτροπής Μέτρων Εξυγίανσης, Αποφάσεις της Επιτροπής Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων (ΕΠΑΘ), καθώς και Αποφάσεις της προγενέστερης αυτής Επιτροπής Πιστωτικών και Τραπεζικών Θεμάτων (ΕΤΠΘ). Επίσης Νόμοι, Προεδρικά Διατάγματα και Υπουργικές Αποφάσεις που αφορούν τη λειτουργία της Τράπεζας, καθώς και οι Κανονισμοί Λειτουργίας των Συστημάτων Διακανονισμού και Διαπραγμάτευσης Τίτλων που τελούν υπό τη διαχείριση της Τράπεζας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

5.1 Η περίοδος του μεσοπολέμου, 1928-1941

Το νομισματικό καθεστώς, που καθιερώθηκε με την ίδρυση της ΤΕ και τη σύνδεση της δραχμής με τον κανόνα χρυσού-συναλλάγματος, εφαρμόστηκε για βραχύ μόνο χρονικό διάστημα. Η γεωγραφική εξάπλωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, η οποία ξεκίνησε το 1929 από τις ΗΠΑ, έπληξε και την εξαιρετικά αδύναμη ελληνική οικονομία. Η χρόνια ελλειμματικότητα του ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών επιδεινώθηκε περαιτέρω από τη μαζική φυγή κεφαλαίων προς το εξωτερικό που έφθασε σε πρωτοφανή ύψη το Σεπτέμβριο του 1931, όταν η στερλίνα, με την οποία η δραχμή ήταν συνδεδεμένη, τέθηκε εκτός του συστήματος χρυσού-συναλλάγματος. Η δραματική διαρροή των εθνικών συναλλαγματικών αποθεμάτων οδήγησε τελικά, ύστερα από αμφιταλαντεύσεις και διαφωνίες της διοίκησης της ΤΕ με την Κυβέρνηση, στην επιβολή νομισματικών και συναλλαγματικών περιορισμών. Από τις αρχές Οκτωβρίου 1931 θεσμοθετήθηκε για την προστασία του εθνικού νομίσματος και τον έλεγχο των συναλλαγματικών πόρων της χώρας ένα πλέγμα αναγκαστικών νόμων και νομοθετικών διαταγμάτων, που έλαβαν την οριστική μορφή τους, το 1932. Με τα διατάγματα αυτά υποχρέωναν την ΤΕ να τηρεί κάλυμμα για τα κυκλοφορούντα τραπεζογραμμάτια της και να ανταλλάσσει αυτά απεριόριστα με ξένα νομίσματα χρυσής νομισματικής βάσης. Η κατάργηση της μετατρεψιμότητας της δραχμής και η συνακόλουθη επάνεισαγωγή της αναγκαστικής κυκλοφορίας των τραπεζογραμματίων, σηματοδότησαν την οριστική αποσύνδεση του ελληνικού νομίσματος από τα πολύτιμα μέταλλα και τη μετάβαση έκτοτε στο καθεστώς του «διευθυνόμενου» νομισματικού συστήματος.

Παράλληλα θεσπίστηκαν αυστηροί έλεγχοι στην αγορά και πώληση χρυσού, χρυσών και αλλοδαπών νομισμάτων και εξωτερικού συναλλάγματος, καθώς επίσης και εκτεταμένες απαγορεύσεις και εξειδικευμένοι περιορισμοί αναφορικά με τη συνομολόγηση και εκπλήρωση στην ημεδαπή χρηματικών οφειλών σε νόμισμα άλλο της δραχμής. Η παράβαση των σχετικών διατάξεων είχε ως συνέπεια όχι μόνο την ακυρότητα των απαγορευμένων δικαιπραξιών και συναλλαγών, αλλά και την επιβολή, επιπλέον, αυστηρών ποινικών και διοικητικών κυρώσεων στους παραβάτες.

Κατά αυτόν τον τρόπο η δραχμή και οι εγχώριες χρηματαγορές περιχαρακώθηκαν από τη διασυνοριακή κίνηση κεφαλαίων και το ελληνικό νομισματικό σύστημα έγινε κλειστό και έντονα περιοριστικό.

Οι αναγκαστικού δικαίου διατάξεις των νόμων «περί προστασίας του εθνικού νομίσματος», που θεσπίστηκαν σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1930, εδραίωσαν το ρυθμιστικό ρόλο της νεοσύστατης κεντρικής τράπεζας στο νομισματικό σύστημα. Συγκεκριμένα παραχωρήθηκαν στην ΤΕ για την εφαρμογή των εκτεταμένων νομισματικών και συναλλαγματικών περιορισμών ευρύτατες δημόσιες εξουσίες, ελεγκτικής και κυρωτικής κυρίως φύσης, παρότι δεν είχε περιβληθεί τον οργανικό μανδύα του φορέα της Δημόσιας Διοίκησης.

Το ίδιο χρονικό διάστημα εδραιώθηκε σταδιακά και η δεσπίζουσα θέση της ΤΕ στο πιστωτικό σύστημα. Ο διαχωρισμός της εκδοτικής από την κερδοσκοπική εμπορική τραπεζική δραστηριότητα, τον οποίο σηματοδότησε η εισαγωγή στην Ελλάδα του θεσμού της αμιγούς εκδοτικής-κεντρικής τράπεζας με την ίδρυση της ΤΕ, δεν ήταν εύκολη στην πράξη λόγω της μακράς προηγούμενης παράδοσης συνδυασμού των δύο δραστηριοτήτων από την Εθνική Τράπεζα. Σε αυτό συνέβαλε αρνητικά και το γεγονός ότι η ΤΕ μπορούσε βάσει του καταστατικού της να χορηγεί έντοκες πιστώσεις, κάτι το οποίο έπραξε σε περιορισμένη έκταση κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της. Την κατανόηση του διακριτού θεσμικού ρόλου της ΤΕ, ως ρυθμιστή/επόπτη και όχι ανταγωνιστή των εμπορικών τραπεζών, διευκόλυνε η επιβολή σε όλες τις άλλες τράπεζες της υποχρέωσης να τηρούν καταθέσεις στην ΤΕ, υπολογιζόμενες βάσει του συνολικού ύψους των δικών τους καταθέσεων. Το μέτρο των υποχρεωτικών καταθέσεων συρρίκνωσε τα ρευστά διαθέσιμα των εμπορικών τραπεζών και ανέδειξε τη σημασία ενός άλλου, αδρανούς μέχρι τότε, καταστατικού εργαλείου της κεντρικής τράπεζας για τον έλεγχο της νομισματικής και πιστωτικής κυκλοφορίας, του προεξοφλητικού επιτοκίου. Οι εμπορικές τράπεζες αναγκάστηκαν να καταφεύγουν στους μηχανισμούς προεξοφλητικής χρηματοδότησης τους από την ΤΕ, προκειμένου να αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας, που δεν ήταν καθόλου σπάνια μετά την πτώχευση αρκετών τραπεζών τη διετία 1929-1931 και την εκδήλωση του φαινομένου της μαζικής ανάληψης καταθέσεων (depositors run). Έτσι η ΤΕ κατοχύρωσε στην πράξη την τυπική για μια κεντρική τράπεζα ιδιότητα «του δανειστή τελευταίας προσφυγής» (lender of last resort) και κατόρθωσε, μέσω των αυξομειώσεων του προεξοφλητικού επιτοκίου δανεισμού των εμπορικών τραπεζών, να ελέγξει την πιστωτική επέκταση του τραπεζικού τομέα και συνολικά την εξέλιξη

των νομισματικών μεγεθών της οικονομίας. Η επιρροή μάλιστα της ΤΕ στο ύψος των επιτοκίων και στο κόστος δανεισμού θεσμοποιήθηκε από το νομοθέτη, δια του οποίου το εκάστοτε προεξοφλητικό επιτόκιο της ΤΕ αναγορεύθηκε σε βάση υπολογισμού του ανώτατου επιτρεπτού ορίου του νόμιμου και του δικαιπρακτικού τόκου.

5.2 Η περίοδος της ανασυγκρότησης, 1944-1971

Υπερπληθωρισμός και προγράμματα νομισματικής εξυγίανσης

Η πλήρης απαξίωση της δραχμής εξαιτίας του κατοχικού υπερπληθωρισμού, η κατάρρευση των δημόσιων οικονομικών και η αποσάθρωση κάθε παραγωγικής δραστηριότητας κατέστησαν αναγκαία την εφαρμογή δραστικών προγραμμάτων νομισματικής και οικονομικής σταθεροποίησης, αμέσως μετά την αποχώρηση των γερμανικών στρατευμάτων τον Οκτώβριο του 1944. Με τους νόμους "περί νομισματικής διαρρυθμίσεως", οι ρυθμίσεις των οποίων προήλθαν κατά κύριο λόγο από τις προτάσεις και τις εισηγήσεις της τότε διοίκησης της ΤΕ επιδιώχθηκε εκ των ενόντων η αναδιοργάνωση του νομισματικού συστήματος. Εισήχθη νέα δραχμή, ορίσθηκε η σχέση ανταλλαγής των τραπεζογραμματίων νέας κοπής προς τα κατοχικά σε ένα προς πενήντα δισεκατομμύρια, ανατέθηκε εκ νέου στην ΤΕ η άσκηση του μονοπωλίου αγοράς και πώλησης των εξωτερικών μέσων πληρωμών και επανεισήχθησαν οι απαγορεύσεις και κυρώσεις για τη συνομολόγηση και εκπλήρωση χρηματικών ενοχών εκτεφρασμένων σε αλλοδαπά νομίσματα.

Τα προγράμματα νομισματικής σταθεροποίησης των δεν απέδωσαν, ωστόσο, τους επιδιωκόμενους καρπούς. Η έμμεση νομοθετική αναγνώριση της απόσβεσης των προπολεμικών χρηματικών οφειλών, κλόνισε ανεπανόρθωτα την αξιοπιστία της «νομισματικής διαρρυθμίσεως» και την εμπιστοσύνη του συναλλακτικού κοινού στη νέα δραχμή. Αντί των τραπεζογραμματίων της ΤΕ, που αποτελούσαν το «νομίμως κυκλοφορούν χρήμα χρησιμοποιείτο μαζικά στις συναλλαγές η χρυσή λίρα Αγγλίας. Από την άλλη πλευρά, η παντελής έλλειψη δημοσίων εσόδων και η αδυναμία εξασφάλισης πόρων από άλλες πηγές, έκανε εκ των πραγμάτων επιτακτική την προσφυγή των κυβερνήσεων της περιόδου στην εκδοτική μηχανή της ΤΕ για την κάλυψη των στοιχειωδών δημόσιων δαπανών, με αποτέλεσμα η νομισματική

κυκλοφορία να καταστεί ανεξέλεγκτη και να εκτιναχθεί ο πληθωρισμός σε δυσθεώρητα ύψη. Μετά την αποτυχία των δύο αρχικών προγραμμάτων νομισματικής εξυγίανσης, τα οποία κατέληξαν σε περαιτέρω επίταση του κατοχικού υπερπληθωρισμού, η κυβέρνηση κατέφυγε και πάλι στο εξωτερικό για δανεισμό και οικονομική βοήθεια. Σε πρώτη φάση η αγγλική κυβέρνηση δέχθηκε να παράσχει οικονομική βοήθεια θέτοντας όμως αυστηρούς όρους για τον εξορθολογισμό της δημοσιονομικής διαχείρισης και την επιβολή νομισματικής πειθαρχίας. Με την 24.1.1946 Δημοσιονομική Συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Μεγάλης Βρετανίας, συμφωνήθηκε η παροχή δανείου ύψους 10 εκατομμυρίων στερλινών, που θα χρησιμοποιούνταν ως κάλυμμα για την κυκλοφορία τραπεζογραμματίων νέας εκδόσεως. Ακολούθως τέθηκε σε εφαρμογή με την έκδοση των το τρίτο κατά σειρά πρόγραμμα νομισματικής σταθεροποίησης, το οποίο σε αντίθεση με τα δύο προηγούμενα ήταν προϊόν της εμπλοκής ξένων δυνάμεων στη διαχείριση της ελληνικής οικονομικής και νομισματικής κρίσης. Κεντρικός άξονας του ήταν η επιδίωξη σταθεροποίησης της αξίας της δραχμής μέσω της διενέργειας πράξεων αγοραπωλησίας χρυσών λιρών από την ΤΕ σε τιμές που καθόριζε η ίδια. Η πολιτική πωλήσεων χρυσών λιρών από την ΤΕ σε ελεγχόμενες δραχμικές τιμές είχε πράγματι σταθεροποιητική επίδραση στο ρυθμό αύξησης της νομισματικής κυκλοφορίας η διαρκώς επιδεινούμενη όμως από τον εμφύλιο πόλεμο και άλλους εξωγενείς παράγοντες δημοσιονομική κατάσταση δεν άφηνε πολλά περιθώρια για ταχεία αποκατάσταση της νομισματικής σταθερότητας. Ύστερα από ένα νέο κύκλο μικρών σχετικά υποτιμήσεων, οι προσπάθειες για την εξυγίανση του νομισματικού συστήματος σφραγίσθηκαν με την κατά 50% «αναπροσαρμογή» (υποτίμηση) της ισοτιμίας της δραχμής έναντι του δολαρίου το 1953.

Η νομισματική χρηματοδότηση της οικονομικής ανασυγκρότησης της χώρας

Κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο η ΤΕ, παράλληλα με την καθοριστική συμβολή της στην εκπόνηση και εφαρμογή των προγραμμάτων νομισματικής εξυγίανσης, ανέλαβε και το έργο της χρηματοδότησης της ανασυγκρότησης της κατεστραμμένης γεωργικής και βιομηχανικής παραγωγής της χώρας. Με νόμο που θεσπίστηκε το 1945, η ισχύς του οποίου παρατάθηκε αργότερα, εξουσιοδοτήθηκε η ΤΕ να χορηγεί πιστώσεις, πέραν του Δημοσίου και των εμπορικών τραπεζών, και στις

ιδιωτικές επιχειρήσεις, που απέκλειαν όμως, σύμφωνα και με την αποστολή της ως εκδοτικής τράπεζας, τη γενικευμένη διενέργεια πιστοδοτικών εργασιών με ιδιώτες. Με τη νομοθετική αυτή παρέμβαση αναπροσδιορίστηκαν ριζικά οι σκοποί της ΤΕ, καθώς κλήθηκε να υποκαταστήσει τις αποδιοργανωμένες και με ελάχιστες καταθέσεις και διαθέσιμα εμπορικές τράπεζες στη χρηματοδότηση του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα της οικονομίας. Έτσι η ΤΕ μετατράπηκε στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια σε κύριο, αν όχι αποκλειστικό, δανειστή του Δημοσίου, των εμπορικών τραπεζών και των ιδιωτικών επιχειρήσεων, επωμιζόμενη οικονομικούς κινδύνους και ευθύνες εντελώς διάφορες προς τα καθήκοντα μιας κεντρικής τράπεζας, χάριν της εξυπηρέτησης του δημόσιου συμφέροντος και της προαγωγής της οικονομικής ανόρθωσης της χώρας.

Η Νομισματική Επιτροπή

I. Η σημαντικότερη θεσμική μεταβολή που εισήγαγαν τα νομοθετήματα της πρώτης μεταπολεμικής περιόδου για την αναδιοργάνωση του νομισματικού συστήματος, ήταν η ίδρυση της Νομισματικής Επιτροπής (ΝΕ). Η σύσταση της έγινε σύμφωνα της Δημοσιονομικής Συμφωνίας της 24ης Ιανουαρίου 1946 με τη Μ. Βρετανία. Αν και η διάρκεια της προβλεπόταν στον ιδρυτικό της νόμο, δεκαοχτάμηνη, η λειτουργία της παρατάθηκε τελικά μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Έδρα της ορίστηκε το κεντρικό κατάστημα της ΤΕ και στην αρχική σύνθεση της μετείχαν ο υπουργός Συντονισμού, ως πρόεδρος, ο υπουργός Οικονομικών, ο Διοικητής της ΤΕ και δύο μέλη με ξένη εθνικότητα, ένα βρετανικής και ένα αμερικανικής, διοριζόμενα με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου. Με μεταγενέστερη νομοθετική ρύθμιση προστέθηκε και ένα ακόμα μέλος, που έπρεπε να έχει την ιδιότητα του καθηγητή Πολιτικής Οικονομίας του πανεπιστημίου Αθηνών. Τα αλλοδαπά μέλη της ΝΕ ήταν εξοπλισμένα με δικαίωμα αρνησικυρίας (veto) και είχαν στην ουσία το ρόλο του επιτηρητή της εκπλήρωσης των δεσμεύσεων, που είχε αναλάβει η χώρα στα πλαίσια παροχής της εξωτερικής οικονομικής βοήθειας. Με νομοθετική διάταξη το 1954 καταργήθηκε η συμμετοχή στη σύνθεση της, των αλλοδαπής εθνικότητας προσώπων και του πανεπιστημιακού καθηγητή και η ΝΕ μετεξελίχθηκε σε διυπουργικό όργανο της κεντρικής Οικονομικής Διοίκησης με ex officio μέλη τους εκάστοτε υπουργούς των οικονομικών υπουργείων και το Διοικητή της ΤΕ.

II. Οι αρμοδιότητες της ΝΕ καθορίστηκαν αρχικά από τις διατάξεις της κυρωθείσας Δημοσιονομικής Συμφωνίας με τη Μεγ.Βρετανία και του ιδρυτικού της νόμου το 1946. Ο κύκλος των αρμοδιοτήτων της διευρύνθηκε, όμως, θεαματικά με μεταγενέστερους νόμους, με αποτέλεσμα να καταστεί ένα πανίσχυρο όργανο κρατικού ελέγχου και κανονιστικής ρύθμισης της νομισματικής κυκλοφορίας, του συναλλαγματικού μονοπωλίου και της πιστωτικής λειτουργίας. Τις αρμοδιότητες αυτές ασκούσε στην ουσία κατ' αποκλεισμό του Υπουργικού Συμβουλίου³⁸, ενώ με αποφάσεις της συστήθηκαν μια σειρά Υποεπιτροπών συγκροτούμενες από δημοσίους υπαλλήλους και στελέχη της ΤΕ, στις οποίες μεταβιβάστηκαν επιμέρους αρμοδιότητες της αναφορικά κυρίως με συναλλαγματικά και πιστωτικά ζητήματα. Συγκεκριμένα η ΝΕ είχε, την αποφασιστική εξουσία για το χρόνο και το μέγεθος έκδοσης του χαρτονομίσματος, καθώς και για την κυκλοφορία κάθε νέου τραπεζογραμματίου από την ΤΕ απαιτείτο η σύμφωνη ομόφωνη γνώμη της. Επίσης η ΝΕ ανέλαβε τη διαχείριση των κεφαλαίων των πάσης φύσης ΝΠΔΔ, τα οποία παρακατατίθεντο υποχρεωτικά στην ΤΕ και η επένδυση τους γινόταν με αποφάσεις της ΝΕ, όπως με αποφάσεις της καθοριζόταν και η ονομαστική αξία, το επιτόκιο και η διάρκεια των εντόκων γραμματίων του Δημοσίου. Η ΝΕ είχε ακόμα γνωμοδοτική αρμοδιότητα κατά τη διαδικασία αναπροσαρμογής της συναλλαγματικής ισοτιμίας της δραχμής από το Υπουργικό Συμβούλιο και είχε εξουσιοδοτηθεί να καθορίζει τους όρους κτήσης και διάθεσης από πρόσωπα, που κατοικούν ή διαμένουν στην ημεδαπή, των εξωτερικών μέσων πληρωμών, ακόμα και εάν αυτά βρίσκονταν στο εξωτερικό. Ιδιαίτερα έντονη υπήρξε η παρέμβαση της ΝΕ και στον τομέα του πιστωτικού συστήματος. Με νομοθετικά άρθρα ορίστηκε, ότι η πιστωτική λειτουργία τίθεται υπό κρατικό έλεγχο και ανατέθηκε στη ΝΕ ο καθορισμός της ακολουθητέας πιστωτικής πολιτικής, με κριτήρια τις παραγωγικές ανάγκες και τις οικονομικές συνθήκες της χώρας, την κατάσταση των δημόσιων οικονομικών και την εν γένει νομισματική κατάσταση. Εντός των νομοθετικών αυτών ορίων και σκοπών, η ΝΕ εξουσιοδοτήθηκε να καθορίζει διοικητικά το συνολικό ύψος των πιστώσεων προς την οικονομία, την κατανομή τους κατά κλάδους και επιχειρήσεις, καθώς και τα επιτόκια, τις προμήθειες, τις λοιπές επιβαρύνσεις και τους ειδικότερους όρους χορήγησης δανείων από τις εμπορικές τράπεζες. Σε εκτέλεση των εν λόγω διατάξεων η ΝΕ θέσπισε ένα πολύπλοκο σύστημα κανονιστικών ρυθμίσεων για την άσκηση ποιοτικού και ποσοτικού ελέγχου στις τραπεζικές πιστοδοτικές εργασίες. Για την πιστή τήρηση των ειδικών πιστωτικών κανόνων η ΝΕ είχε την εξουσία να ελέγχει μέσω υπαλλήλων

των οικονομικών υπουργείων και ειδικής υπηρεσιακής μονάδας της ΤΕ, την Επιθεώρηση Τραπεζών, τα βιβλία και στοιχεία τόσο των τραπεζών όσο και των δανειοδοτούμενων φυσικών και νομικών προσώπων και να επιβάλει τις προβλεπόμενες διοικητικές κυρώσεις σε περίπτωση διαπίστωσης παραβάσεων. Η παράβαση των κανόνων περί κρατικού ελέγχου της πίστης συνιστούσε επιπλέον ποινικό αδίκημα τιμωρούμενο κατ' έγκληση της ΝΕ με φυλάκιση μέχρι πέντε μήνες και χρηματικό πρόστιμο μέχρι πεντακόσια εκατομμύρια δραχμές.

Εκτός των πιστωτικών εργασιών σε κρατική εποπτεία τέθηκαν και οι ίδιοι οι επιχειρηματικοί φορείς της πίστης. Ήδη από την προπολεμική περίοδο είχαν θεσπισθεί ειδικοί, σε σχέση με τους γενικώς ισχύοντες για τις κοινές ανώνυμες εταιρίες, κανόνες για την ίδρυση των τραπεζικών ανωνύμων εταιριών, ενώ είχε συσταθεί ειδική ελεγκτική υπηρεσία, η Επιτροπή Ελέγχου Τραπεζών. Ο διοικητικός έλεγχος των τραπεζών ανατέθηκε με το 1951 στη ΝΕ και επεκτάθηκε σε όλα τα στάδια της ίδρυσης, λειτουργίας, εξυγίανσης και εκκαθάρισης τους, για τα οποία προβλεπόταν, είτε εγκριτική άδεια (για την ίδρυση και λειτουργία νέων τραπεζών, το άνοιγμα υποκαταστημάτων κ.α), είτε άλλες διοικητικές παρεμβάσεις της ΝΕ (διορισμός επιτρόπου, υποχρεωτική αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου, απαγόρευση διάθεσης κερδών κ.α)

III. Η ΝΕ κατά την άσκηση των παραπάνω αρμοδιοτήτων δρούσε με ευρύτατη διακριτική ευχέρεια. Οι αποφάσεις της είχαν νομική φύση εκτελεστών διοικητικών πράξεων και υπόκειντο σε περιορισμένο δικαστικό έλεγχο νομιμότητας. Όσες είχαν κανονιστικό χαρακτήρα επείχαν ισχύ «ουσιαστικού νόμου δημόσιας τάξης» και περιόριζαν άμεσα τη συμβατική ελευθερία των συναλλασσόμενων. Ειδικότερα δε οι αποφάσεις της με αντικείμενο τον καθορισμό του συνολικού ύψους των χορηγητέων πιστώσεων και την κατανομή τους ανά παραγωγικό κλάδο, με τις οποίες συγκεκριμενοποιείτο και υλοποιείτο η κυβερνητική πολιτική στον πιστωτικό τομέα της οικονομίας, είχαν αναβιβασθεί, κατά ρητή νομοθετική πρόβλεψη, σε πράξεις κυβερνήσεως, εξαιρούμενες από τον ακυρωτικό έλεγχο του ΣτΕ και οποιαδήποτε άλλη διοικητική προσφυγή.

Η Τράπεζα της Ελλάδος ως εκτελεστικό όργανο της Νομισματικής Επιτροπής

Η ανάδειξη του νομίσματος και της πίστης σε κύρια πεδία εκδήλωσης του εντατικού κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομία είχε ως αποτέλεσμα, οι σχετικές

αρμοδιότητες να περιέλθουν σε κυβερνητικό επίπεδο. Η άμεση και έντονη κρατική παρέμβαση στη σφαίρα των λειτουργιών της κεντρικής τράπεζας, αποψίλωσαν την ΤΕ από ένα μεγάλο μέρος των αποφασιστικών εξουσιών, που είχαν παραχωρηθεί σε αυτή με τις διατάξεις του καταστατικού της και των νομοθετημάτων της προπολεμικής περιόδου. Η ΝΕ κατέστη, μετά την κατάργηση της συμμετοχής αλλοδαπών στην οργανική σύνθεση της, κυρίαρχη αρχή χάραξης και υλοποίησης της κρατικής παρέμβασης στο νομισματικό και πιστωτικό σύστημα. Υπό το νέο αυτό θεσμικό καθεστώς, η ΤΕ υποβαθμίσθηκε σε όργανο εκτέλεσης των αποφάσεων της ΝΕ και υπήχθη στις ρυθμιστικές και ελεγκτικές εξουσίες αυτής.

Συγκεκριμένα, όταν η ΤΕ ανέλαβε το ρόλο του σχεδόν αποκλειστικού χρηματοδότη του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα της οικονομίας, οι πιστοδοτικές εργασίες της τέθηκαν υπό τον έλεγχο της ΝΕ. Μετέπειτα δε η άσκηση παραδοσιακών αρμοδιοτήτων της, είτε εξαρτήθηκε από την προηγούμενη σύμφωνη γνώμη της ΝΕ είτε περιήλθαν ως προς το αποφασιστικό σκέλος τους απ'ευθείας στη ΝΕ με τα όργανα και τους υπαλλήλους της ΤΕ να αναλαμβάνουν απλώς την εκτέλεση των αποφάσεων αυτής.

Παρά το σημαντικό ποσοτικό και ποιοτικό περιορισμό του εύρους των αρμοδιοτήτων της, η ΤΕ δεν έπαψε να αποτελεί αποφασιστικό όργανο άσκησης κρατικών παρεμβάσεων στο οικονομικό πεδίο. Μολονότι η νομική φύση της ΤΕ, ως ανώνυμης τραπεζικής εταιρίας, δεν μεταβλήθηκε, παραχωρήθηκαν στα όργανα της διοικητικής φύσης αρμοδιότητες και προβλέφθηκε η συμμετοχή τους σε συλλογικά κυβερνητικά όργανα σχεδιασμού και εφαρμογής της νομισματικής και οικονομικής πολιτικής. Συγκεκριμένα η συμμετοχή του Διοικητή της ΤΕ στη σύνθεση διυπουργικών οργάνων, όπως η ΝΕ και το Κυβερνητικό Οικονομικό Συμβούλιο, ως μοναδικού μάλιστα μέλους που δεν ήταν ταυτόχρονα και μέλος του Υπουργικού Συμβουλίου- η στελέχωση με υπαλλήλους της ΤΕ των Υποεπιτροπών της ΝΕ και άλλων συλλογικών διοικητικών οργάνων (Κεντρική Επιτροπή Δανείων, Κεντρική Επιτροπή Τιμών κ.α.), η άσκηση του διοικητικού ελέγχου της πίστης και των τραπεζών από ειδική υπηρεσιακή μονάδα της ΤΕ, την Επιθεώρηση Τραπεζών, καθώς επίσης και η θέσπιση του αστικώς ανεύθυνου της ΤΕ από κοινού με το Δημόσιο και τη ΝΕ για τις αποφάσεις της τελευταίας, καταδεικνύουν την πλήρη ενσωμάτωση της ΤΕ στο διοικητικό μηχανισμό άσκησης κρατικού παρεμβατισμού στην οικονομία. Η στέγαση δε της ΝΕ στην έδρα της ΤΕ και η παροχή γραμματειακής και τεχνοκρατικής συνδρομής, μέσω της ομώνυμης διεύθυνσης και των άλλων υπηρεσιακών μονάδων

της ΤΕ, κατέστησαν στην πράξη την κεντρική τράπεζα καθοριστικό παράγοντα σε όλα τα στάδια της διοικητικής διαδικασίας προπαρασκευής, έκδοσης και εκτέλεσης των αποφάσεων της ΝΕ.

5.3 Η περίοδος αποσταθεροποίησης- πετρελαϊκές κρίσεις, 1972-1982

Σημαντική τομή στο θεσμικό καθεστώς της ΤΕ επέφερε κατάργηση της ΝΕ και των υποεπιτροπών της. Με την κατάργηση του διυπουργικού αυτού οργάνου οι προβλεπόμενες αρμοδιότητες του μεταβιβάστηκαν αυτοδικαίως στην ΤΕ, με αποτέλεσμα να αποκατασταθεί αυτή στον σκοπούμενο από την ίδρυση της θεσμικό ρόλο της κεντρικής τράπεζας. Η ΤΕ συγκέντρωσε έτσι τις ευρείες κανονιστικές, ελεγκτικές και κυρωτικές εξουσίες που είχαν παραχωρηθεί στη ΝΕ με νομοθετήματα της πρώτης μεταπολεμικής περιόδου, για την άσκηση της νομισματικής, πιστωτικής και συναλλαγματικής πολιτικής και την εποπτεία του τραπεζικού συστήματος. Για την άσκηση των πολλαπλών αυτών αρμοδιοτήτων ακολουθήθηκε το οργανωτικό πρότυπο της κατανομής των αρμοδιοτήτων της ΝΕ σε υποεπιτροπές, και συστήθηκαν συλλογικά όργανα (επιτροπές) από υπαλλήλους των διάφορων διευθύνσεων της. Οι επιτροπές αυτές (υπ)εξουσιοδοτήθηκαν από τον αρμόδιο Διοικητή της ΤΕ να λαμβάνουν τις απαιτούμενες αποφάσεις στους ειδικά καθορισμένους τομείς των αρμοδιοτήτων τους. Επιπλέον, ορίστηκε, ότι οι αρμοδιότητες της ΝΕ που μεταβιβάστηκαν στην ΤΕ θα ασκούνταν εντός των πλαισίων που θα έθετε το Υπουργικό Συμβούλιο. Κατ'αυτόν τον τρόπο επιδιώχθηκε να διασφαλισθεί η ενότητα και συνοχή στη χάραξη της υπό ευρεία έννοια οικονομικής πολιτικής του κράτους και η ευθυγράμμιση, ειδικότερα, της νομισματικής πολιτικής της κεντρικής τράπεζας με τη δημοσιονομική πολιτική, που έλαβε έντονα επεκτατικό χαρακτήρα μετά την κυβερνητική αλλαγή το 1981.

Με την κατάργηση της ΝΕ, η ΤΕ αναβαθμίστηκε τυπικά και ουσιαστικά σε επίπεδο εκτελεστικής εξουσίας και αναδείχθηκε σε αποφασιστικό φορέα άσκησης της κρατικής οικονομικής πολιτικής. Οι αποφάσεις των οργάνων της ΤΕ αποτέλεσαν μια νέα αυτοτελή κατηγορία διοικητικών πράξεων, μέσω των οποίων ασκήθηκε η ρυθμιστική και εποπτική παρέμβαση του κράτους σε κρίσιμους τομείς της οικονομίας. Για το Διοικητή της ΤΕ προβλέφθηκε, επιπλέον, η άσκηση συναρμοδιοτήτων με τους Υπουργούς Συντονισμού και Οικονομικών καθώς επίσης

και η ex officio συμμετοχή του στο Ανώτατο Συμβούλιο Οικονομικής Πολιτικής. Η περαιτέρω ενδυνάμωση του δημόσιου χαρακτήρα της ΤΕ, παρότι και πάλι η οργανωτική της υπόσταση δεν μεταβλήθηκε, καταδεικνύεται και από το γεγονός, ότι οι διοικητικές πράξεις του Διοικητή και των Επιτροπών της ΤΕ δημοσιεύονται έκτοτε στην ΕΚΤ και μάλιστα στο Α' τεύχος, μαζί με τους νόμους και τα προεδρικά διατάγματα.

5.4 Η περίοδος προ ένταξης στο ευρώ, 1984-2001

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από ριζικές μεταβολές στο εγχώριο νομισματικό και πιστωτικό σύστημα και στο νομικό καθεστώς της ημεδαπής κεντρικής τράπεζας, ως αποτέλεσμα της προσαρμογής τους στις επιταγές της κοινοτικής έννομης τάξης. Οι σχετικοί κανόνες του εθνικού και κοινοτικού δικαίου, που τέθηκαν σε ισχύ κατά την περίοδο αυτή, εξετάζονται διεξοδικά στις οικείες ενότητες για την οργάνωση και τις αρμοδιότητες της ΤΕ, δεδομένου ότι αποτελούν το ισχύον και σήμερα δίκαιο που διέπει την ΤΕ. Στην παρούσα ενότητα επιχειρείται μια συνοπτική παρουσίαση των εν λόγω μεταβολών, προκειμένου να σχηματισθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα για τη θεσμική εξέλιξη της ΤΕ μέχρι την ΟΝΕ. Η άρση των συναλλαγματικών περιορισμών: Το πρώτο πεδίο προσαρμογής στο κοινοτικό κεκτημένο αφορούσε την άρση των συναλλαγματικών περιορισμών. Από την εποχή ακόμα των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, η Ελλάδα ήταν επιφυλακτική στο ζήτημα αυτό και επεδίωξε η άρση των ισχυόντων από το 1932 συναλλαγματικών περιορισμών, που αντίκεινται ευθέως στην θεμελιώδη κοινοτική ελευθερία κίνησης κεφαλαίων, να γίνει σταδιακά και χωρίς δυσμενείς επιπτώσεις για τη συναλλαγματική θέση και το ισοζύγιο πληρωμών της χώρας. Ύστερα από μακρά μεταβατική περίοδο, θεσπίστηκε η απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων. Ωστόσο, ήταν μερική και διαβαθμιζόταν ανάλογα με την κατεύθυνση των κεφαλαίων και το είδος της συναλλαγής. Η άρση των συναλλαγματικών περιορισμών επισπεύσθηκε μετά την 1η Ιουλίου 1990 όπου μέχρι τότε έπρεπε να καταργηθούν όλες οι νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών, που έθεταν περιορισμούς στις ενδοκοινοτικές κινήσεις κεφαλαίων. Για την Ελλάδα δόθηκε και πάλι μακρύτερη μεταβατική περίοδος μέχρι το τέλος του 1992, η οποία παρατάθηκε για άλλους δεκαοχτώ μήνες. Η εναρμόνιση του ελληνικού δικαίου έγινε σταδιακά ώσπου να απελευθερωθούν όλες οι τρέχουσες

διεθνείς πληρωμές, τόσο προς τις κοινοτικές, όσο και προς τρίτες χώρες. Το μεγαλύτερο μέρος των συναλλαγματικών περιορισμών καταργήθηκε με το 1993, ενώ οι εναπομείναντες περιορισμοί καταργήθηκαν οριστικά το 1994. Αποτέλεσμα των παραπάνω ρυθμίσεων ήταν το εγχώριο νομισματικό σύστημα να διεθνοποιηθεί και να «ανοιχθεί» στην απελευθερωμένη διεθνώς διασυνοριακή κίνηση κεφαλαίων. Από την πλευρά της, η ΤΕ περιορίστηκε στη διενέργεια κατασταλτικών ελέγχων για την τήρηση των ελάχιστων πλέον κανονιστικών όρων σύναψης και εκτέλεσης των απελευθερωμένων πράξεων σε συνάλλαγμα.

Η απελευθέρωση του πιστωτικού συστήματος: Ένας άλλος τομέας ευθύνης της ΤΕ, στον οποίον επήλθαν έμμεσες άλλα σημαντικές μεταβολές από την προσχώρηση στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, ήταν η πιστωτική πολιτική. Όπως έχει ήδη λεχθεί παραπάνω, η πιστωτική λειτουργία είχε τεθεί, από τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια υπό άμεσο και έντονο κρατικό έλεγχο και η προγραμματική καθοδήγηση της πίστης χρησιμοποιήθηκε, ως βασικός μοχλός για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Ωστόσο, ο διοικητικός μηχανισμός ελέγχου της πίστης και αναδιανομής των αποταμιευτικών πόρων της οικονομίας δημιούργησε πολλές στρεβλώσεις με κυριότερη την υπερχρέωση, λόγω κυρίως της αφειδούς και ευνοϊκής δανειοδότησης, μεγάλων παραγωγικών επιχειρήσεων, η διάσωση των οποίων από τη χρεοκοπία επιχειρήθηκε τελικά με την κρατικοποίηση τους. Η δικαστική αμφισβήτηση της νομιμότητας από πλευράς κοινοτικού δικαίου των κρατικών παρεμβατικών μέτρων για τις λεγόμενες «προβληματικές» επιχειρήσεις και οι γενικότερες εξελίξεις στους κόλπους της Κοινότητας για την απελευθέρωση των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, οδήγησε τελικά στην σταδιακή κατάργηση των κανόνων διοικητικού ελέγχου της πιστωτικής λειτουργίας. Με κανονιστικές πράξεις του αρμόδιου Διοικητή της ΤΕ καταργήθηκε διαδοχικά ο διοικητικός καθορισμός των επιτοκίων διαφόρων κατηγοριών χορηγήσεων και καταθέσεων, καθώς και άλλων όρων χορήγησης, αποπληρωμής και ρύθμισης των τραπεζικών δανείων. Με τη ριζική απελευθέρωση και τον εκσυγχρονισμό του πιστωτικού συστήματος οι ειδικοί διοικητικοί κανόνες, που δεσμεύουν την πιστοδοτική δραστηριότητα των δραστηριοποιούμενων στην Ελλάδα πιστωτικών ιδρυμάτων, ελαχιστοποιήθηκαν και απλουστεύθηκαν. Το μέγεθος, η μορφή, η διάρκεια, οι εξασφαλίσεις, τα επιτόκια, και οι λοιποί όροι χορηγήσεων είναι σε γενικές γραμμές ελεύθερα διαπραγματεύσιμοι και διαμορφώνονται συμβατικά, υπό συνθήκες ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών. Η

εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων. Ένα άλλο πεδίο προσαρμογής της ΤΕ προς το κοινοτικό κεκτημένο αφορούσε τον εμπλουτισμό και συστηματοποίηση του διοικητικού συστήματος εποπτείας των εμπορικών τραπεζών. Το 1992 ενσωματώθηκαν στο ελληνικό δίκαιο οι ρυθμίσεις της δεύτερης συντονιστικής τραπεζικής οδηγίας για τη δημιουργία της ενιαίας εσωτερικής αγοράς τραπεζικών υπηρεσιών. Με τις διατάξεις του ίδιου χρόνου επιβεβαιώθηκε ο ρόλος της ΤΕ ως κεντρικής εποπτεύουσας Αρχής των ημεδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων (τραπεζικών ανωνύμων εταιριών και πιστωτικών συνεταιρισμών), αρμόδιας πλέον για τη χορήγηση άδειας ίδρυσης και λειτουργίας, με ισχύ πλέον σε ολόκληρη την κοινοτική επικράτεια. Στα πλαίσια της ενιαίας τραπεζικής αγοράς η ΤΕ επιφορτίστηκε και με τον έλεγχο και διεκπεραίωση των διατυπώσεων για την εγκατάσταση στην Ελλάδα υποκαταστημάτων και την παροχή διασυνοριακών υπηρεσιών από πιστωτικά ιδρύματα, που έχουν λάβει άδεια λειτουργίας στα άλλα κράτη μέλη. Οι αρμοδιότητες που περιήλθαν στην ΤΕ βάσει του κοινοτικού δικαίου προστέθηκαν στις ήδη προβλεπόμενες από τις εσωτερικές νομοθετικές πηγές για την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων. Έτσι τα αρμόδια όργανα της ΤΕ απέκτησαν ένα ευρύ φάσμα εξουσιών για να εντοπίζουν προβλήματα ευστάθειας και ασφάλειας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και να προβαίνουν στις αναγκαίες διαρθρωτικές παρεμβάσεις για τη διαφύλαξη των συμφερόντων των αποταμιευτών και της εθνικής οικονομίας. Η συμμετοχή στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών και η εισαγωγή του ευρώ. Η προσαρμογή προς τους κοινούς για τις κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών κανόνες της Συνθήκης του Μάαστριχτ προκάλεσε κατά το τελευταίο ήμισυ της δεκαετίας του 1990 τις σημαντικότερες μεταβολές στο νομικό καθεστώς της ΤΕ από την ίδρυση της. Για το σκοπό αυτό θεσπίστηκαν, μεταξύ άλλων η πλήρης απαγόρευση της χρηματοδότησης των πάσης φύσης δημόσιων φορέων και οργανισμών από την ΤΕ, η αναγωγή της σταθερότητας των τιμών σε πρωταρχικό σκοπό της, η κατοχύρωση της ανεξαρτησίας των οργάνων της έναντι της Κυβέρνησης και των φορέων της πολιτικής εξουσίας, η ανάληψη της συνολικής αρμοδιότητας για την χάραξη και την εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής, η σύσταση στην κορυφή της εσωτερικής της ιεραρχίας ενός νέου συλλογικού οργάνου με αποκλειστική αρμοδιότητα σε νομισματικά θέματα, του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής. Η θέση σε ισχύ των παραπάνω ρυθμίσεων προλείανε το έδαφος και επέτρεψε την συμμετοχή της ΤΕ στο ΕΣΚΤ από την ίδρυση του τον Ιούνιο του 1998. Σε συνδυασμό δε και με την εκπλήρωση των κριτηρίων οικονομικής

σύγκλισης δύο χρόνια αργότερα κατέστησαν εφικτή την αποδοχή του αιτήματος της χώρας για πλήρη (χωρίς παρέκκλιση) ένταξη της στο τελικό στάδιο της ΟΝΕ από 1.1.2001 και τη συνακόλουθη υιοθέτηση του ευρώ, ως επίσημου νομίσματος της χώρας. Έκτοτε έπαψε η μεν δραχμή να είναι το εθνικό νόμισμα της χώρας, η δε ΤΕ μια αμιγώς εθνική εκδοτική-κεντρική τράπεζα. Η δραχμή μετατράπηκε για τη μεταβατική περίοδο μέχρι την 31.12.2001 σε υποδιαίρεση του ευρώ, πριν περάσει οριστικά στην ιστορία εκατόν εξήντα οκτώ χρόνια μετά την εισαγωγή της το 1832, ενώ η ΤΕ κατέστη πλήρες και αναπόσπαστο μέρος του ΕΣΚΤ.

5.5 Η εποχή του ευρώ, 2001-2008

Το 2001, πρώτο έτος της συμμετοχής της χώρας στη ζώνη του ευρώ, ήταν ιδιαίτερα σημαντικό για την ελληνική οικονομία, η οποία, με την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος από την 1.1.2001, άρχισε να λειτουργεί σε ένα νέο νομισματικό περιβάλλον που διασφάλιζε υψηλό βαθμό σταθερότητας των τιμών και ευνοούσε την οικονομική ανάπτυξη. Ταυτόχρονα, το 2001 ήταν σταθμός στην ιστορία της Τράπεζας της Ελλάδος, η οποία έγινε μέλος του Ευρωσυστήματος (που αποτελείται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τις κεντρικές τράπεζες των χωρών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ) και άρχισε να εφαρμόζει την ενιαία νομισματική πολιτική. Οι επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας το 2001, πρώτο έτος συμμετοχής στην ΟΝΕ, επηρεάστηκαν από την ενιαία νομισματική πολιτική της ΕΚΤ, την εθνική οικονομική πολιτική και τις εξελίξεις στην παγκόσμια οικονομία. Η εφαρμογή της ενιαίας νομισματικής πολιτικής από το 2001 στην Ελλάδα είχε ως αποτέλεσμα τα ελληνικά τραπεζικά επιτόκια να ακολουθήσουν πτωτική πορεία. Χαρακτηριστικό ήταν ότι οι χορηγήσεις προς τα νοικοκυριά αποτελούσαν το 61,4% του συνόλου της πιστωτικής επέκτασης, παρουσιάζοντας σημαντική άνοδο έναντι του 2001 (46,7%) και του 2000 (34,7%). Ωστόσο, το χρέος των νοικοκυριών προς τις τράπεζες συνολικά ήταν της τάξεως του 22,3% του ΑΕΠ στο τέλος του 2002, έναντι 47% στη ζώνη του ευρώ. Μια μεγάλη πρόκληση που έπρεπε να αντιμετωπίσει η Τράπεζα της Ελλάδος στις αρχές της περιόδου 2001-2008 ήταν η ομαλή απόσυρση των τραπεζογραμματίων και κερμάτων δραχμών και η έγκαιρη αντικατάστασή τους με ευρώ σε επαρκείς ποσότητες, ώστε να μη διαταραχθούν οι συναλλαγές.

Το κλίμα στην τραπεζική αγορά άλλαξε προς το καλύτερο το 2003, καθώς τερματίστηκε η συνεχής πτώση του δείκτη τιμών του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών, ενώ βελτιώθηκε και η διεθνής οικονομική συγκυρία. Γενικά, η κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών αυξήθηκε κατά 46,8% σε σύγκριση με το 2002. Μέσα στο δεύτερο εξάμηνο του 2005 διενεργήθηκαν νέα stress tests, ώστε να διαπιστωθεί ποιες θα ήταν οι επιπτώσεις στα ίδια κεφάλαια των τραπεζών βάσει υποθετικών σεναρίων υποβάθμισης της ποιότητας των χαρτοφυλακίων δανείων και δυσμενών μεταβολών των τιμών των μετοχών, των επιτοκίων ή της ισοτιμίας του ευρώ έναντι άλλων νομισμάτων.

Παρά τη διεθνή χρηματοπιστωτική αναταραχή του 2007, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα διατήρησε τόσο την αποδοτικότητά του όσο και την κεφαλαιακή του επάρκεια. Η κερδοφορία —ιδίως των τραπεζών με παρουσία στη Νοτιοανατολική Ευρώπη— ήταν υψηλή, αν και η ταχεία πιστωτική επέκταση θα μπορούσε να ενέχει τόσο πιστωτικό κίνδυνο όσο και κίνδυνο χώρας για κάποιες τράπεζες. Επίσης, η Τράπεζα της Ελλάδος προειδοποιούσε τις τράπεζες να μην επιχειρήσουν να προβούν σε επέκταση των πιστώσεων σε δανειολήπτες με χαμηλότερη πιστοληπτική ικανότητα, διότι μια τέτοια πρόσκαιρη βελτίωση της αποδοτικότητάς τους αύξανε τον κίνδυνο απότομης πτώσης της στο μέλλον. Εξάλλου, η Τράπεζα ανέθεσε εκ νέου τη διεξαγωγή έρευνας σε ιδιωτική εταιρία δημοσκοπήσεων, προκειμένου να διαπιστώσει το βαθμό χρέωσης των νοικοκυριών.

5.6 Η εποχή τη μεγάλης κρίσης, 2008-2013

Από το Φεβρουάριο του 2007 ξεκίνησε στις ΗΠΑ η πιο σημαντική αναταραχή στις χρηματοπιστωτικές αγορές μετά από το “κραχ” του 1929. Τον Αύγουστο του ίδιου χρόνου η κρίση μεταδόθηκε στην Ευρώπη. Στις αρχές του 2008, η μετάδοση της κρίσης σε διεθνές επίπεδο μέσω των διεθνοποιημένων χρηματοπιστωτικών αγορών και η άνοδος των τιμών εμπορευμάτων βασικών για την οικονομική δραστηριότητα, όπως το πετρέλαιο και τα βασικά τρόφιμα, επηρέασαν σημαντικά την πραγματική οικονομία, κυρίως των ανεπτυγμένων χωρών. Από το Σεπτέμβριο του 2008 οι

διεθνείς οικονομικές εξελίξεις έλαβαν δραματική τροπή, με την πτώχευση της αμερικανικής επενδυτικής τράπεζας Lehman Brothers και το πλήγμα που δέχθηκε η εμπιστοσύνη του κοινού στο χρηματοπιστωτικό σύστημα με αποτέλεσμα τη ραγδαία πτώση των τιμών των χρηματιστηριακών τίτλων και η καταβράθρωση των επιχειρηματικών προσδοκιών, ενώ οι περισσότερες ανεπτυγμένες οικονομίες περιήλθαν σε κατάσταση ύφεσης από τα τέλη του 2008.

Η ελληνική οικονομία άρχισε να επηρεάζεται αρνητικά από τη διεθνή κρίση μετά την επιδείνωσή της από το Σεπτέμβριο του 2008 και έπειτα. Οι κύριοι δίαυλοι μετάδοσης των επιπτώσεων της διεθνούς κρίσης στο εσωτερικό ήταν το χρηματοπιστωτικό σύστημα και το εξωτερικό ισοζύγιο. Συγκεκριμένα, η χρηματοπιστωτική κρίση οδήγησε σε μείωση των χορηγούμενων πιστώσεων και σε θέσπιση αυστηρότερων κριτηρίων χορηγήσεων από τις τράπεζες, ενώ παράλληλα μειώθηκε η ζήτηση πιστώσεων από νοικοκυριά και επιχειρήσεις λόγω της επιδείνωσης των σχετικών προσδοκιών. Επιπλέον, η μείωση της οικονομικής δραστηριότητας διεθνώς οδήγησε και σε μείωση των ελληνικών εξαγωγών, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών ναυτιλίας και τουρισμού. Μπροστά σ' αυτήν την κατάσταση, η κυβέρνηση έλαβε μέτρα με τα οποία στηρίχθηκε το ελληνικό τραπεζικό σύστημα με ρευστότητα.

Η Τράπεζα της Ελλάδος παρατηρούσε ότι η διεθνής κρίση ανέδειξε την αδυναμία διατήρησης του αναπτυξιακού υποδείγματος που είχε επικρατήσει στην Ελλάδα μετά την ένταξή της στη ζώνη του ευρώ. Οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης της περιόδου εκείνης φάνηκε ότι οφείλονταν σε εξωτερικούς παράγοντες, όπως η ένταξη στη ζώνη του ευρώ και η ευνοϊκή συγκυρία, και όχι στην αναδιάρθρωση της εσωτερικής παραγωγικής βάσης της χώρας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: ΔΟΜΗ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

6.1 Διακρίσεις των οργάνων της Τράπεζας της Ελλάδος

Η ΤΕ, όπως και κάθε άλλο νομικό πρόσωπο από το δίκαιο την ικανότητα να διαθέτει όργανα και να δραστηριοποιείται με τις νομικές και υλικές ενέργειες αυτών. Η εσωτερική οργάνωση της ΤΕ, ο αριθμός και το είδος των οργάνων της και ο καταμερισμός μεταξύ αυτών των αρμοδιοτήτων και εργασιών της ΤΕ ρυθμίζονται από το καταστατικό της με ειδικούς κανόνες, που αποτυπώνουν σε μεγάλο βαθμό τη νομική και θεσμική ιδιομορφία της κεντρικής τράπεζας.

Βασικά γνωρίσματα της οργανωτικής διάρθρωσης της ΤΕ είναι η πολλαπλότητα των οργάνων που συγκροτούν τη Διοίκηση της, η αλληλοκαλυπτόμενη σύνθεση τους καθώς και ο διαχωρισμός τους ανάλογα με τη φύση των εξουσιών που τους ανατίθενται. Κύρια καταστατικά όργανα της είναι η Γενική Συνέλευση των μετόχων, το Γενικό Συμβούλιο, ο Διοικητής και οι Υποδιοικητές και το Συμβούλιο Νομισματικής Πολιτικής. Από αυτά η Γενική Συνέλευση των μετόχων και το Γενικό Συμβούλιο αποτελούν οργανική έκφραση της νομικής φύσης της ΤΕ, ως ανώνυμης τραπεζικής εταιρίας. Είναι τα εταιρικά όργανα της κεντρικής τράπεζας και οι διατάξεις του ΚΤΕ που αφορούν τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις εξουσίες τους στηρίζονται εν πολλοίς στις γενικές ρυθμίσεις του εμπορικού δικαίου για τα όργανα των ανωνύμων εταιριών. Τα εταιρικά όργανα διακρίνονται από τα δημόσια ή διοικητικά όργανα της ΤΕ, στα οποία περιλαμβάνονται ο Διοικητής, οι Υποδιοικητές και το Συμβούλιο Νομισματικής Πολιτικής. Αυτά εντάσσονται εμβόλιμα στην κατ'αρχήν εταιρική οργανωτική δομή της ΤΕ και επιφορτίζονται με την άσκηση των δημόσιων προνομίων και εξουσιών, που ανατέθηκαν στην ΤΕ με τις διατάξεις του καταστατικού της και άλλων νόμων. Σε αντίθεση με τα εταιρικά όργανα δεν εκλέγονται ούτε αντιπροσωπεύουν τους μετόχους της τράπεζας, αλλά διορίζονται απευθείας από την Κυβέρνηση. Οι καταστατικές δε ρυθμίσεις για την επιλογή, την εν γένει υπηρεσιακή κατάσταση και τις νομικές πράξεις τους παραπέμπουν στους κανόνες του διοικητικού δικαίου για τα όργανα των δημόσιων νομικών προσώπων.

Ο «δ्वϊσμός» εταιρικών και διοικητικών μεθόδων οργάνωσης διακρίνει συνολικά την οργανωτική διάρθρωση της κεντρικής τράπεζας. Έτσι από τη μια πλευρά οι κεντρικές υπηρεσίες της ΤΕ διαρθρώνονται κατά το πρότυπο των υπηρεσιακών μονάδων της

Δημόσιας Διοίκησης σε 14 διευθύνσεις Από την άλλη πλευρά η ΤΕ διατηρεί, κατά το πρότυπο των εμπορικών τραπεζών, δίκτυο από 27 υποκαταστήματα και 67 πρακτορεία σε όλη τη χώρα για την εκτέλεση τραπεζικών κυρίως εργασιών. Εκτός από τα κύρια καταστατικά όργανα της ΤΕ (εταιρικά και διοικητικά), υπάρχουν και δευτερεύοντα όργανα με βασικό έργο, είτε την προπαρασκευή και εκτέλεση των αποφάσεων των κύριων οργάνων, είτε την άσκηση των αρμοδιοτήτων της ΤΕ σε επιμέρους τομείς. Η σύσταση και λειτουργία των δευτερευόντων αυτών οργάνων προβλέπεται είτε από διατάξεις του ΚΤΕ, όπως το Συμβούλιο Διεύθυνσης και η Εκτελεστική Επιτροπή, είτε διατάξεις άλλων νόμων, όπως ο Γενικός Επιθεωρητής Τραπεζών, είτε από κανονιστικές πράξεις των κύριων οργάνων της ΤΕ, όπως η Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων.

Αντίθετα, δεν αποτελεί όργανο της ΤΕ ο Επίτροπος του Δημοσίου, αν και η οργανική θέση αυτού προβλέπεται απευθείας από το ΚΤΕ. Ο Επίτροπος του Δημοσίου διορίζεται με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργού Οικονομίας, και η υπηρεσιακή του κατάσταση εξομοιώνεται με αυτή των μονίμων υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, από το οποίο καταβάλλονται και οι αποδοχές του. Ο Επίτροπος του Δημοσίου μετέχει χωρίς δικαίωμα ψήφου στις Γενικές Συνελεύσεις των μετόχων και στις συνεδριάσεις του Γενικού Συμβουλίου της ΤΕ και ασκεί προληπτικό έλεγχο νομιμότητας επί των αποφάσεων τους, κατά των οποίων διατηρεί δικαίωμα εναντίωσης, που αν υιοθετηθεί από τον Υπουργό Οικονομίας αναπτύσσει δύναμη ανασταλτικού βέτο. Στην περίπτωση αυτή το υπό αμφισβήτηση ζήτημα παραπέμπεται προς επίλυση σε διαιτησία από τριμελή διαιτητική επιτροπή. Από τον κυβερνητικό, τέλος, Επίτροπο διακρίνεται ο Επίτροπος, που διορίζεται με πράξη του Διοικητή της ΤΕ σε τράπεζα στις περιπτώσεις, που προβλέπονται από τις εκάστοτε νομοθετικές διατάξεις. Ο Επίτροπος αποτελεί ιδιαίτερο διοικητικό όργανο, με το διορισμό και τις πράξεις του οποίου ασκείται άμεση δημόσια παρέμβαση στη διοίκηση και λειτουργία των τραπεζών, που παραβιάζουν τη νομιμότητα ή αντιμετωπίζουν προβλήματα κεφαλαιακής επάρκειας. Ο Επίτροπος υπάγεται στον έλεγχο και την εποπτεία της ΤΕ, χωρίς όμως να αποτελεί όργανο της, αφού οι πράξεις του δεν καταλογίζονται στην ΤΕ.

6.2 Συγκρότηση και λειτουργία Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής

Το Συμβούλιο Νομισματικής Πολιτικής είναι εξαμελές και συγκροτείται από το Διοικητή της ΤΕ, τους δύο Υποδιοικητές και άλλα τρία μέλη. Ο Διοικητής και οι Υποδιοικητές, οι οποίοι ταυτόχρονα είναι και ιδιαίτερα ατομικά όργανα της ΤΕ, μετέχουν στο Συμβούλιο Νομισματικής Πολιτικής «εκ της ιδιότητας τους» και η θητεία τους διαρκεί για όσο χρόνο έχουν την ιδιότητα αυτή. Τα υπόλοιπα τρία μέλη διορίζονται για ανανεώσιμη θητεία έξι ετών με προεδρικό διάταγμα, εκδιδόμενο με πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου ύστερα από γνώμη του Διοικητή. Η διαδικασία διορισμού ολοκληρώνεται με την ορκωμοσία των μελών του Συμβουλίου ενώπιον του Προέδρου της Δημοκρατίας, η οποία πιστοποιεί πανηγυρικά την αποδοχή του διορισμού και την ανάληψη των καθηκόντων τους.

Ο Πρόεδρος του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής είναι ο Διοικητής της ΤΕ, ο οποίος καλεί τα μέλη του σε συνεδρίαση, όταν παρίσταται ανάγκη και τουλάχιστον μια φορά το μήνα. Το Συμβούλιο μπορεί να συνεδριάζει και εκτάκτως, εφόσον το ζητήσουν εγγράφως τρία μέλη του με κοινή αίτηση τους. Το Συμβούλιο βρίσκεται σε απαρτία όταν παρίστανται τέσσερα τουλάχιστον μέλη, ενώ επιτρέπεται και η εξ αποστάσεως συμμετοχή στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου (τηλεδιάσκεψη). Σε περίπτωση θανάτου, λήξης της θητείας, παραίτησης ή απομάκρυνσης μελών του, το Συμβούλιο μπορεί να λειτουργεί με ελλιπή συγκρότηση μέχρι τον ορισμό νέων μελών.

Οι αποφάσεις του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής λαμβάνονται με τη διεξαγωγή φανεράς ψηφοφορίας και με την πλειοψηφία των παρόντων μελών του. Σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η ψήφος του Διοικητή. Οι αποφάσεις του Συμβουλίου μπορούν να ληφθούν, εφόσον δεν αντιτίθενται δύο μέλη του, και με γραπτή (εκτός συνεδρίασης) διαδικασία, οι οποίες καταχωρούνται στα πρακτικά της αμέσως επόμενης συνεδρίασης του συμβουλίου. Οι αποφάσεις του Συμβουλίου (Πράξεις Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής) μπορεί να θεσπίζουν γενικούς ή ατομικούς κανόνες δικαίου και να έχουν χαρακτήρα εκτελεστών διοικητικών πράξεων, ή απλώς να θέτουν κατευθυντήριες αρχές για την πολιτική της ΤΕ χωρίς άμεσες έννομες συνέπειες. Ενόψει της ευρύτητας και της ευμετάβλητης φύσης των ζητημάτων που εμπίπτουν στις αρμοδιότητες του, το Συμβούλιο μπορεί να επιμερίσει τη δραστηριότητα του και να αναθέσει την «εποπτεία» επιμέρους τομέων σε ένα ή

περισσότερα μέλη του. Η εποπτεία έχει εδώ την έννοια της παρακολούθησης των εξελίξεων στο συγκεκριμένο τομέα, της υποβολής εισηγήσεων στην ολομέλεια του Συμβουλίου και της επιτήρησης της εφαρμογής των σχετικών αποφάσεων του. Επιπλέον το Συμβούλιο διαθέτει μόνιμη Γραμματεία και επικουρείται στην προπαρασκευή και εκτέλεση των αποφάσεων του από όλες τις υπηρεσίες της ΤΕ, ενώ εξουσιοδοτείται να συστήνει επιτροπές από μέλη του και να αναθέτει σε αυτές τη λήψη αποφάσεων επί ορισμένων θεμάτων, χωρίς όμως να αποξενώνεται από την εξουσία να αποφασίζει το ίδιο και για τα θέματα αυτά (επιφυλακτική εξουσιοδότηση).

6.3 Ο Διοικητής

Ο Διοικητής της ΤΕ αποτελεί το ισχυρότερο ατομικό (διοικητικό) όργανο της. Ο ρόλος του ιστορικά δεν εξαντλείται στη διαχείριση των υποθέσεων και την άσκηση των αρμοδιοτήτων της ΤΕ, αλλά εκτείνεται και πέραν των οργανωτικών πλαισίων και εργασιών της κεντρικής τράπεζας. Μετείχε επανειλημμένα σε συλλογικά κυβερνητικά όργανα με αρμοδιότητες επί θεμάτων χάραξης και εφαρμογής της οικονομικής πολιτικής και ήταν αδιάλειπτα άτυπο μέλος του κυβερνητικού οικονομικού επιτελείου. Ο Διοικητής της ΤΕ αναβαθμίσθηκε σημαντικά μετά την κατάργηση της ΝΕ και τη μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων της στην ΤΕ.

Ο Διοικητής της ΤΕ κατέστη όργανο της Οικονομικής Δημόσιας Διοίκησης «οιοειδί υποργικού χαρακτήρα» και κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του δεν υπαγόταν στον ιεραρχικό έλεγχο ή τη διοικητική εποπτεία άλλων κυβερνητικών οργάνων. Η θέση του στην εσωτερική οργάνωση της ΤΕ αποδυναμώθηκε μερικώς, καθώς οι αποφασιστικές εξουσίες για τις πλέον κρίσιμες αρμοδιότητες της τράπεζας ανατέθηκαν στο νέο συλλογικό όργανο, το Συμβούλιο Νομισματικής Πολιτικής. Η αποδυνάμωση αυτή αντισταθμίζεται, ωστόσο, από τη συμμετοχή του Διοικητή της ΤΕ, ως ανεξάρτητης προσωπικότητας, στο Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ, του ανώτερου οργάνου λήψης αποφάσεων για την άσκηση των καθηκόντων του ΕΣΚΤ.

Ο Διοικητής είναι πρόεδρος των κύριων συλλογικών οργάνων της ΤΕ (Συμβούλιο Νομισματικής Πολιτικής, Γενικό Συμβούλιο) και εκπροσωπεί την ΤΕ δικαστικά και εξώδικα. Διορίζει και απολύει το προσωπικό της ύστερα από πρόταση του Συμβουλίου Διεύθυνσης και ασκεί εξ'ονόματος του Γενικού Συμβουλίου διαρκή

έλεγχο στη διαχείριση του ενεργητικού και των γενικών εργασιών της ΤΕ. Στο Διοικητή ανατίθεται επίσης η άσκηση των αρμοδιοτήτων εποπτείας επί των πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλων χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων τις οποίες μπορεί να μεταβιβάσει και προς άλλα όργανα της ΤΕ. Το ΚΤΕ καθιερώνει επίσης αρμοδιότητα του Διοικητή να λαμβάνει αποφάσεις για όλα τα θέματα, που δεν επιφυλάσσονται ειδικά στα κύρια συλλογικά όργανα της τράπεζας ή διέπονται από κανονισμούς που εκδίδονται από αυτά. Από την ίδρυση του ΕΣΚΤ ο Διοικητής της ΤΕ μετέχει *ex officio* και ως «ανεξάρτητη προσωπικότητα» στο Γενικό και το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ και παράλληλα εξουσιοδοτείται να λαμβάνει τις αποφάσεις για τα θέματα που εμπίπτουν στα καθήκοντα του ΕΣΚΤ και χρήζουν ενεργειών της ΤΕ, εκτός από αυτά που παραχωρούνται ρητά στο Συμβούλιο Νομισματικής Πολιτικής. Βαρύνουσα, τέλος, σημασία έχει η έκθεση του Διοικητή που υποβάλλει στην ετήσια Γενική Συνέλευση των μετόχων της ΤΕ. Αν και δεν έχει δεσμευτικές έννομες συνέπειες για την ΤΕ ή τρίτους, αποτελεί μια βασική προγραμματική πράξη της κεντρικής τράπεζας, δια της οποίας γίνεται απολογισμός των πεπραγμένων του παρελθόντος έτους και δημοσιοποιούνται οι προβλέψεις της για την εξέλιξη των οικονομικών και νομισματικών μεγεθών στο εσωτερικό και το εξωτερικό.

6.4 Οι Υποδιοικητές

Οι δύο Υποδιοικητές αποτελούν διακριτά ατομικά όργανα της Διοίκησης της ΤΕ, οι οποίοι συγχρόνως μετέχουν εκ της ιδιότητάς τους και στα συλλογικά όργανα της (Συμβούλιο Νομισματικής Πολιτικής, Γενικό Συμβούλιο, Συμβούλιο Διεύθυνσης, Εκτελεστική Επιτροπή, Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων). Ο διορισμός, η παύση, τα ασυμβίβαστα και τα λοιπά στοιχεία της προσωπικής τους κατάστασης υπάγονται στις αυτές καταστατικές ρυθμίσεις, που ισχύουν για το Διοικητή και τα υπόλοιπα μέλη του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής. Οι Υποδιοικητές έπονται του Διοικητή στην υπηρεσιακή ιεραρχία της ΤΕ και πρώτος τη τάξει είναι ο αρχαιότερος από αυτούς, με την αρχαιότητα να καθορίζεται από το χρόνο του αρχικού διορισμού στη θέση τους. Το ΚΤΕ δεν τους απονέμει ειδικές αρμοδιότητες, εκτός από την αναπλήρωση του Διοικητή σε όλη την έκταση των καθηκόντων του για τις περιπτώσεις που αυτός κωλύεται ή ελλείπει λόγω λήξης

θητείας, παραίτησης ή απομάκρυνσης του. Εξουσιοδοτείται, όμως, ο Διοικητής να τους μεταβιβάζει οποιαδήποτε από τις αρμοδιότητες του, με εξαίρεση τις σχετιζόμενες με τα καθήκοντα του, ως μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ. Η εξαίρεση αυτή, μολονότι δεν προβλέπεται ρητά, θεμελιώνεται στο ότι ο Διοικητής μετέχει ως ανεξάρτητη προσωπικότητα και όχι ως εκπρόσωπος της ΤΕ στο Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ.

6.5 Το Γενικό Συμβούλιο

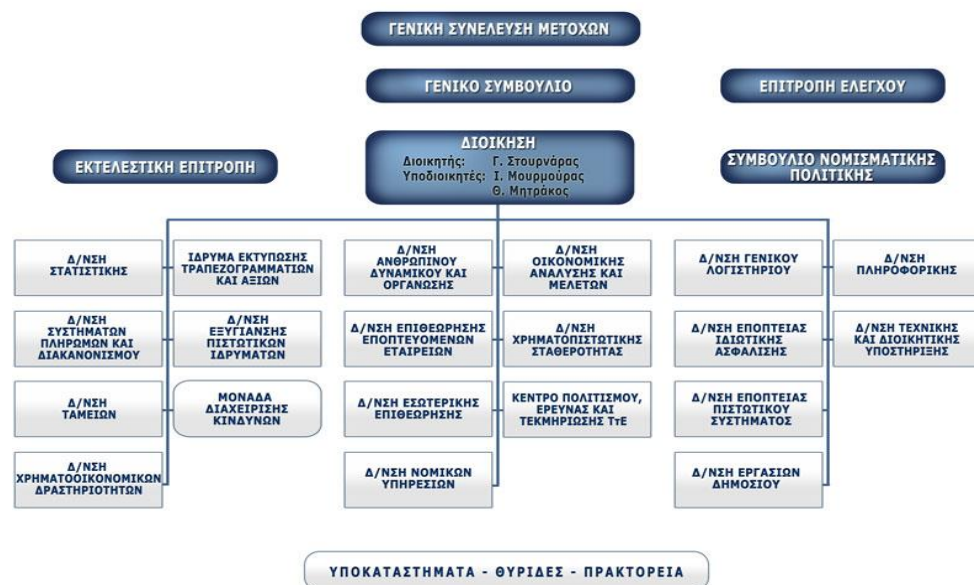
Το Γενικό Συμβούλιο είναι το αρχαιότερο συλλογικό όργανο της Διοίκησης της ΤΕ, στο οποίο ανατέθηκε από την ίδρυση της, σύμφωνα με το οργανικό πρότυπο του διοικητικού συμβουλίου των ανωνύμων εταιριών, η γενική διαχείριση των υποθέσεων της. Ο ενισχυμένος και αυτόνομος όμως ρόλος του Διοικητή, σε σχέση με την προς τα έξω εκπροσώπηση και την άσκηση των διοικητικών αρμοδιοτήτων που ανατέθηκαν στην κεντρική τράπεζα, περιόρισε τις διαχειριστικές εξουσίες του Γενικού Συμβουλίου, κυρίως στις επιχειρηματικής-συναλλακτικής φύσης δραστηριότητες της ΤΕ. Με τη σύσταση του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής και την παραχώρηση σε αυτό των αρμοδιοτήτων σε θέματα νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής, η διαφοροποίηση του Γενικού Συμβουλίου από τα όργανα της ΤΕ, που επιφορτίζονται με την άσκηση διοικητικών λειτουργιών, έγινε ακόμα εντονότερη.

Ορίζεται ότι το Γενικό Συμβούλιο δικαιούται να λαμβάνει «πάσαν απόφασιν και να ασκεί πάσαν εξουσίαν», που δεν υπάγεται ρητά στην αρμοδιότητα των άλλων καταστατικών οργάνων της ΤΕ. Οι αρμοδιότητες όμως των άλλων οργάνων της Διοίκησης της ΤΕ είναι τόσο ευρείες, ώστε η κατ'αρχήν γενική επικουρική αρμοδιότητα του Γενικού Συμβουλίου να περιορίζεται στην ουσία στις ειδικές εξουσίες. Η συρρίκνωση της επικουρικής αρμοδιότητας του Γενικού Συμβουλίου προβλέπει ότι το Γενικό Συμβούλιο αποφασίζει τους γενικούς όρους και την έκταση των εργασιών της ΤΕ που εκτελούνται εκτός του πεδίου καθηκόντων του ΕΣΚΤ. Οι ειδικές αρμοδιότητες του Γενικού Συμβουλίου αφορούν κυρίως την ενδοεταιρική λειτουργία της ΤΕ (σύγκληση και προετοιμασία της Γενικής Συνέλευσης των μετόχων, αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου, διαχείριση της ακίνητης περιουσίας, ίδρυση και κατάργηση υποκαταστημάτων και πρακτορείων κλπ), τις οικονομικές

απολαβές των μελών των άλλων καταστατικών οργάνων (Διοικητή, Υποδιοικητών, λοιπών μελών Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής) και την υπηρεσιακή κατάσταση (διορισμός, προαγωγή, παύση κλπ) των ανώτατων διοικητικών στελεχών της.

6.6 Η Γενική Συνέλευση των μετόχων

Η Γενική Συνέλευση των μετόχων, το κατ'εξοχήν εταιρικό όργανο της ΤΕ, αποτελεί «ανώτατο» όργανο της. Η πρόβλεψη για την ιεραρχική ανωτερότητα του οργάνου, που συγκροτείται και εκπροσωπεί τους μετόχους - ιδιοκτήτες της κεντρικής τράπεζας, επαναλαμβάνει και ενσωματώνει στο καταστατικό της το θεμελιώδη κανόνα του εμπορικού δικαίου, που ισχύει για όλες τις ανώνυμες εταιρίες. Ωστόσο, όπως έχει επανειλημμένα τονισθεί, η ΤΕ διαφοροποιείται ριζικά από τα κερδοσκοπικά νομικά πρόσωπα του εμπορικού δικαίου. Η βασική αποστολή της ΤΕ συναρτάται με την εκπλήρωση σκοπών δημοσίου συμφέροντος, με αποτέλεσμα οι αποφασιστικές εξουσίες για την άσκηση των δραστηριοτήτων της να ανατίθενται από το νομοθέτη σε όργανα που δεν εκλέγονται και νομιμοποιούνται από τη Γενική Συνέλευση -όπως συμβαίνει στις ανώνυμες εταιρίες- αλλά διορίζονται απ'ευθείας από το κράτος βάσει ειδικών διατάξεων. Το γεγονός αυτό λειτουργεί συσταλτικά τόσο για τις εταιρικές εξουσίες που επιφυλάσσονται στη Γενική Συνέλευση όσο και για τα περιουσιακά και διοικητικά δικαιώματα των μετόχων της.

Εικόνα

1:

Οργανόγραμμα

:

<https://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Bank/Organization/organisationalchart.aspx>

ΕΝΟΤΗΤΑ 7: ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

7.1 Εφαρμογή οδηγιών της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας

Μετά την κατάργηση της παρέκκλισης στη συμμετοχή της Ελλάδας στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ από την 1.1.2001, η ΤΕ έχει παύσει να ασκεί αυτόνομα εθνικές αρμοδιότητες σε θέματα συναλλαγματικής πολιτικής. Ως αναπόσπαστο πλέον μέρος του ΕΣΚΤ, η ΤΕ, συμβάλλει στην εκπλήρωση των καθηκόντων του Συστήματος στον τομέα της ενιαίας συναλλαγματικής πολιτικής.

7.2 Άσκηση νομισματικής πολιτικής

Η τράπεζα της Ελλάδος συμμετέχει στη χάραξη της ενιαίας νομισματικής πολιτικής της ζώνης του ευρώ και την εφαρμόζει στην Ελλάδα, κυρίως παρέχει ρευστότητα στα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα (πράξεις κύριας και πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης) και παρέχει πάγιες διευκολύνσεις οριακής χρηματοδότησης και αποδοχής καταθέσεων στα πιστωτικά ιδρύματα για τη χορήγηση και απορρόφηση ρευστότητας, αντιστοίχως. Τέλος, διατηρεί τους λογαριασμούς στους οποίους κατατίθενται τα ελάχιστα αποθεματικά από τις τράπεζες που δραστηριοποιούνται στη χώρα.

7.3 Άσκηση εποπτείας

Η εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων αποτελεί μια επί μέρους μορφή άσκησης κρατικού παρεμβατισμού στον χρηματοπιστωτικό τομέα της οικονομίας. Αντικείμενο της είναι ο διαρκής διοικητικός έλεγχος της εφαρμογής των ειδικών κανόνων που διέπουν τη σύσταση, λειτουργία και εξυγίανση των πιστωτικών ιδρυμάτων, οι οποίοι και αποτελούν το νομικό της θεμέλιο (αρχή νομιμότητας). Δικαιολογητική βάση των κανόνων εποπτείας και σκοπός της αρμόδιας εποπτεύουσας αρχής είναι η

σταθερότητα και αποτελεσματικότητα του πιστωτικού συστήματος, καθώς και η διαφάνεια στους όρους και τις διαδικασίες των συναλλαγών που υπόκεινται σε αυτή. Η διαμεσολαβητική φύση των τραπεζικών εργασιών και η στενή αλληλεξάρτηση μεταξύ αφενός των άμεσα ή βραχυπρόθεσμα εκπληρωτέων οφειλών μιας τράπεζας προς τους δανειστές-καταθέτες της και αφετέρου των μεσο/μακροπρόθεσμα εκπληρωτέων απαιτήσεων κατά των δικών της οφειλετών-δανειοληπτών, καθιστούν αναγκαία προϋπόθεση για τη βιωσιμότητα της, τη διατήρηση της εμπιστοσύνης των δανειστών της στη φερεγγυότητα της. Ο κλονισμός της εμπιστοσύνης στην ικανότητα και ετοιμότητα της να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις της, ανεξάρτητα από το εάν ανταποκρίνεται στην πραγματική οικονομική κατάσταση της ή όχι, οδηγεί διαδοχικά σε μαζικές αναλήψεις καταθέσεων, περαιτέρω χρηματοοικονομική επιδείνωση και τελικά σε παύση πληρωμών, προκαλώντας προβλήματα στην χρηματοπιστωτική σταθερότητα της χώρας.

7.4 Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα

Συγκεκριμένα η τράπεζα της Ελλάδος προωθεί ρυθμίσεις για τη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και την αποτελεσματική διαχείριση χρηματοπιστωτικών κρίσεων σε συνεργασία με άλλες αρμόδιες αρχές της χώρας και συνεχώς παρακολουθεί τους τραπεζικούς κινδύνους μαζί με τις εξελίξεις στις ασφαλιστικές και επενδυτικές εταιρίες, καθώς και στους Οργανισμούς Συλλογικών Επενδύσεων, αναλύοντας και διαμορφώνοντας προτάσεις για τη διασφάλιση της. Όπως καταδεικνύει η εγχώρια και διεθνής ιστορική εμπειρία, το φαινόμενο των χρηματοπιστωτικών κρίσεων έχει άμεση σχέση με την επέκταση του προβλήματος, και σε άλλες φερέγγυες τράπεζες, εκτός της «προβληματική» τράπεζας με αποτέλεσμα οι αρνητικές επιπτώσεις να εξαπλώνονται σε ολόκληρο το πιστωτικό σύστημα και να πλήττουν συνολικά την εθνική οικονομία. Για τους λόγους αυτούς, η πρόληψη και αποτελεσματική αντιμετώπιση «τραπεζικών κρίσεων» και η προστασία των συμφερόντων των καταθετών καθίσταται επιτακτικό δημόσιο συμφέρον, η ικανοποίηση του οποίου επιδιώκεται με τη δημιουργία ενός πλέγματος κρατικής προστασίας, συστατικά στοιχεία του οποίου είναι:

- Η θέσπιση αυστηρών προϋποθέσεων και η χορήγηση διοικητικής άδειας για την ανάληψη και κατ' επάγγελμα εκτέλεση τραπεζικών εργασιών,
- Η επιβολή κανόνων συνετούς διαχείρισης των εγγενών επιχειρηματικών κινδύνων,
- Η συνεχής προληπτική παρακολούθηση της δραστηριότητας και της τρέχουσας χρηματοοικονομικής κατάστασης των πιστωτικών ιδρυμάτων,
- Η αποκλίνουσα από τις κοινές διατάξεις ρύθμιση της εξυγίανσης και εκκαθάρισης τους, έτσι ώστε να διεκπεραιώνονται έγκαιρα και γρήγορα, και
- Η εισαγωγή μηχανισμών αποζημίωσης των καταθετών των υπό πτώχευση και εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων, χωρίς, όμως, το κράτος να αναλαμβάνει γενική εγγυητική ευθύνη αποπληρωμής των απαιτήσεων τους.
- Οι περιορισμοί στην αποζημίωση των καταθετών τίθενται για να περιορίζεται ο λεγόμενος «ηθικός κίνδυνος» που ανακύπτει από ενδεχόμενες ριψοκίνδυνες κερδοσκοπικές ενέργειες των εποπτευόμενων πιστωτικών ιδρυμάτων ώστε να μην επαφίενται στην κρατική εγγύηση για την κάλυψη των όποιων απωλειών τους.

7.5 Συνάλλαγμα και συναλλαγματικά διαθέσιμα

Συνάλλαγμα

Αντικείμενο της συναλλαγματικής πολιτικής είναι η εξωτερική αξία ή διεθνής τιμή ενός νομίσματος. Στοιχείο της νομισματικής κυριαρχίας είναι και η ρύθμιση με κανόνες του εσωτερικού δικαίου κάθε κράτους της εξωτερικής αξίας του νομίσματος του, δηλαδή της ανταλλακτικής σχέσης του με τα νομίσματα άλλων κρατών. Ο πολιτειακός νομοθέτης κατά την άσκηση του *ius cuditendae monetae* έχει, μεταξύ άλλων, την εξουσία να αποφασίζει για τους όρους και τις προϋποθέσεις της μετατρεψιμότητας και ανταλλαγής του εθνικού νομίσματος με άλλα νομίσματα καθώς και την ειδικότερη μέθοδο προσδιορισμού της εξωτερικής του αξίας.

Ωστόσο, η εξωτερική αξία του νομίσματος, ανεξάρτητα από την όποια κανονιστική ρύθμιση της, είναι και ένα δυναμικό οικονομικό μέγεθος με σημαντικές επιπτώσεις για την οικεία εθνική οικονομία. Όσο, μάλιστα, πιο αναπτυγμένη και ανοικτή στη διασυνοριακή κυκλοφορία αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων είναι η οικονομία ενός

κράτους, τόσο περισσότερο εξαρτάται η πραγματική διαμόρφωση και εξέλιξη της εξωτερικής αξίας του νομίσματος του από άλλα μεγέθη της εθνικής οικονομίας, όπως το ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών, ο πληθωρισμός, το ύψος των επιτοκίων και το δημόσιο χρέος αλλά και τη γενικότερη διεθνή οικονομική συγκυρία. Η επιβολή στην πράξη της εξωτερικής αξίας του νομίσματος που καθορίζεται κανονιστικά από το κράτος - και ιδιαίτερα όταν γίνεται κατά αριθμητικό τρόπο σταθερό και απόλυτο - κάθε άλλο παρά δεδομένη είναι, εάν βρίσκεται σε αναντιστοιχία με τα παραπάνω οικονομικά μεγέθη. Σε τέτοιες περιπτώσεις τείνει να επικρατήσει στις συναλλαγές μια δεύτερη ανεπίσημη τιμή, που ανταποκρίνεται περισσότερο στις εκτιμήσεις των συναλλασσόμενων για την πραγματική εξωτερική αξία του νομίσματος. Η αμφισβήτηση προς την κανονιστικά προσδιοριζόμενη εξωτερική αξία ενός νομίσματος είναι εντονότερη, όσο μεγαλύτερη είναι η δικαιοπρακτική ελευθερία για την εισαγωγή και εξαγωγή κεφαλαίων, τη συνομολόγηση χρηματικών ενοχών σε ξένο νόμισμα και τη μετατροπή των εγχώριων μέσων πληρωμών σε αλλοδαπά. Προκειμένου να αντικρουστεί η de facto αυτή αμφισβήτηση των επιταγών της νομισματικής κυριαρχίας στο πεδίο της εξωτερικής αξίας του νομίσματος, θεσπίζονται οι κανόνες των λεγόμενων συναλλαγματικών περιορισμών, που αποσκοπούν στην επίρρωση της κρατικής επιρροής και ελέγχου στη διαμόρφωση της εξωτερικής αξίας του νομίσματος. Οι εν λόγω κανόνες απαγορεύουν ή περιορίζουν υπό την απειλή κυρώσεων την ελεύθερη εισαγωγή, εξαγωγή και χρήση στην ημεδαπή αλλοδαπών μέσων πληρωμών και επιβάλουν τη συγκέντρωση και διαχείριση τους από την κεντρική τράπεζα ή άλλη Δημόσια Αρχή.

Συναλλαγματικά διαθέσιμα

Η ΤΕ, όπως και οι περισσότερες ανά τον κόσμο κεντρικές τράπεζες, αναγορεύεται σε κεντρικό αποθετήριο των εθνικών συναλλαγματικών διαθεσίμων. Η ιδιότητα αυτή της κατέστησε την κτήση και διάθεση αλλοδαπών μέσων πληρωμών αποκλειστικό δικαίωμα (συναλλαγματικό μονοπώλιο) της ΤΕ. Η συγκέντρωση και διαχείριση από την κεντρική τράπεζα των συναλλαγματικών διαθεσίμων διατηρήθηκε και μετά την μερική άρση του συναλλαγματικού μονοπωλίου της και την καθιέρωση αγοράς συναλλάγματος, καθώς προβλέφθηκε ότι η ΤΕ εξακολουθεί να έχει την εποπτεία διαχείρισης του εθνικού συναλλαγματικού αποθέματος. Ακολούθως, η ΤΕ έχει την κατοχή και διαχείριση των εθνικών συναλλαγματικών διαθεσίμων, στα οποία περιλαμβάνονται και τα σε χρυσό διαθέσιμα της ΤΕ και του Δημοσίου. Από της

υποκαταστάσεως, όμως, του ευρώ στο εθνικό νόμισμα της χώρας, η κατοχή και διαχείριση των εθνικών συναλλαγματικών διαθεσίμων από την ΤΕ ορίζουν ότι οι εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών χωρίς παρέκκλιση μεταβιβάζουν στην ΕΚΤ συναλλαγματικά διαθέσιμα τους σε νομίσματα άλλα από ευρώ, αποθεματικές θέσεις και ειδικά τραβηχτικά δικαιώματα του ΔΝΤ μέχρι ποσού ισοδυνάμου προς 50 δισεκατομμύρια ευρώ. Την αυτή υποχρέωση έχει και η κεντρική τράπεζα κράτους μέλους, για το οποίο καταργήθηκε η παρέκκλιση με την οποία συμμετείχε αρχικά στο τρίτο στάδιο της ΟΝΕ, από το χρόνο κατάργησης της παρέκκλισης. Επίσης η εισφορά σε συναλλαγματικά διαθέσιμα κάθε κεντρικής τράπεζας ορίζεται κατ' αναλογία με το μερίδιο συμμετοχής της στο εγγεγραμμένο κεφάλαιο της ΕΚΤ. Η ΕΚΤ δύναται, ακόμα να ζητήσει από την ΤΕ και τις άλλες εθνικές κεντρικές τράπεζες του Ευρωσυστήματος να τις μεταβιβάσουν πρόσθετα συναλλαγματικά διαθέσιμα υποβάλλοντας για το σκοπό αυτό σύσταση προς το Συμβούλιο για έκδοση σχετικής απόφασης ενώ διατηρεί πλήρως το δικαίωμα να κατέχει και διαχειρίζεται τα συναλλαγματικά διαθέσιμα που της μεταβίβασε η ΤΕ, όπως και αυτά που της μεταβίβασαν οι άλλες εθνικές κεντρικές τράπεζες του Ευρωσυστήματος κατά την έναρξη του τρίτου σταδίου της ΟΝΕ, και να τα χρησιμοποιεί για τους σκοπούς που ορίζονται στο ΚΕΣΚΤ. Ο βασικότερος από τους σκοπούς αυτούς είναι, βέβαια, η διασφάλιση της δυνατότητας διενέργειας ανά πάσα στιγμή παρεμβάσεων στην αγορά συναλλάγματος ανάλογα με τους εκάστοτε επιδιωκόμενους στόχους της ενιαίας νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής (π.χ. ενίσχυση ή διολίσθηση της ισοτιμίας του ευρώ).

7.6 Συστήματα πληρωμών και διακανονισμού

Επίβλεψη

Η ΤΕ έχει θεσπίσει πλαίσιο γενικών αρχών και διαδικασιών για την επίβλεψη των εγχώριων συστημάτων και μέσων πληρωμών. Οι κανόνες που θεσπίζονται με την εν λόγω κανονιστική πράξη της ΤΕ υλοποιούν με πλήρη νομική ισχύ στην Ελλάδα τις κατευθύνσεις και τους στόχους της κοινής πολιτικής, που έχει προκρίνει το Ευρωσύστημα για την επίβλεψη των συστημάτων πληρωμών της Ευρωζώνης. Συγκεκριμένα, σε επίβλεψη από την ΤΕ υπόκεινται όλα τα εγχώρια συστήματα

πληρωμών, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που διαχειρίζεται η ίδια η ΤΕ, τα συστήματα ηλεκτρονικού χρήματος, τα χρησιμοποιούμενα μέσα πληρωμών και οι τρόποι πρόσβασης σε αυτά, καθώς και κάθε συναλλακτική σχέση μεταξύ δύο ή περισσότερων φορέων της αγοράς με αντικείμενο την εκτέλεση εντολών πληρωμής, που διέπεται από το ελληνικό δίκαιο ή διενεργείται στην Ελλάδα. Η επίβλεψη της ΤΕ αποσκοπεί ειδικότερα στη διασφάλιση της σταθερότητας, αξιοπιστίας, αποτελεσματικότητας, ταχύτητας και διαφάνειας στη λειτουργία των συστημάτων, ώστε να διατηρείται και η εμπιστοσύνη του κοινού στα μέσα πληρωμής και τις προσφερόμενες υπηρεσίες πληρωμών. Η επίβλεψη ασκείται από την αρμόδια διεύθυνση της ΤΕ με τη συγκέντρωση στοιχείων και πληροφοριών από τους διαχειριστές των συστημάτων και του εκδότες των μέσων πληρωμών αλλά και με επιτόπιους ελέγχους. Κατά την άσκηση της επίβλεψης εξετάζεται κυρίως η πληρότητα και καταλληλότητα των κανονισμών λειτουργίας, η επάρκεια της διαχείρισης κινδύνων και της τεχνικής υποδομής των συστημάτων και ο τρόπος που διενεργούνται οι ηλεκτρονικές πληρωμές. Η ΤΕ διατηρεί τη δυνατότητα να υποδεικνύει στους φορείς διαχείρισης των συστημάτων πληρωμών τροποποιήσεις στο σχεδιασμό τους και να προτείνει αντίστοιχα στους φορείς παροχής υπηρεσιών πληρωμών μέτρα για τη λειτουργική αξιοπιστία των μέσων πληρωμών. Η συμμόρφωση με τις υποδείξεις και τις προτάσεις της ΤΕ είναι υποχρεωτική, διαφορετικά οι διαχειριστές των συστημάτων και οι εκδότες των μέσων πληρωμών υπόκεινται σε διοικητικές κυρώσεις. Τέλος, ρητά διευκρινίζεται ότι, η επίβλεψη (oversight) των συστημάτων πληρωμών ασκείται με την επιφύλαξη των διατάξεων της νομοθεσίας για την προληπτική εποπτεία (supervision) των πιστωτικών ιδρυμάτων, που ασκείται επίσης από την ΤΕ εκτός, όμως, του πεδίου καθηκόντων του ΕΣΚΤ.

Διαχείριση

Η ΤΕ επωμίζεται η ίδια για ορισμένα συστήματα πληρωμών και εξωχρηματοπιστηριακών συναλλαγών την ευθύνη διαχείρισης τους. Στις περιπτώσεις αυτές η ΤΕ καθορίζει μονομερώς με την έκδοση κανονισμού τους μηχανισμούς, τα μέσα και τις διαδικασίες λειτουργίας των συστημάτων. Η συμμετοχή στα συστήματα που διαχειρίζεται η ΤΕ για όσα πιστωτικά ιδρύματα και άλλες χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις συγκεντρώνουν τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις εδράζεται νομικά σε

κανονιστικές συμβάσεις προσχώρησης για την πλήρη αποδοχή των όρων συμμετοχής που θέτουν οι κατά περίπτωση κανονισμοί λειτουργίας της ΤΕ.

- Σύστημα πληρωμών ΕΡΜΗΣ /TARGET

Η ΤΕ έχει συστήσει, οργανώσει και είναι ο φορέας διαχείρισης του συστήματος διακανονισμού εντολών πληρωμών σε συνεχή χρόνο «ΕΡΜΗΣ». Πρόκειται για το εθνικό σημαντικό σύστημα πληρωμών, μέσω του οποίου γίνεται ο διακανονισμός εγχώριων και διασυνοριακών πληρωμών μεγάλης αξίας σε ευρώ. Το σύστημα πληρωμών ΕΡΜΗΣ αποτελεί την ελληνική πτυχή του διευρωπαϊκού αυτοματοποιημένου συστήματος ταχείας μεταφοράς κεφαλαίων «TARGET», που αναπτύχθηκε στα πλαίσια του ΕΣΚΤ. Όπως και το ίδιο το ΕΣΚΤ, το σύστημα TARGET δεν είναι ένα ενιαίο λειτουργικό μόρφωμα αλλά έχει αποκεντρωμένη δομή και περιλαμβάνει τα εθνικά συστήματα διακανονισμού σε συνεχή χρόνο των κρατών μελών, το μηχανισμό πληρωμών της ΕΚΤ και το μηχανισμό διασύνδεσης για τη διεκπεραίωση διασυνοριακών πληρωμών.

Στην ΤΕ έχει επίσης ανατεθεί η διαχείριση των ηλεκτρονικών συστημάτων για τις εκτός χρηματιστηρίου συναλλαγές σε τίτλους και χρηματοπιστωτικά μέσα σε λογιστική μορφή. Δεδομένου ότι οι κυριότεροι τίτλοι που αποτελούν αντικείμενο των συναλλαγών στα συστήματα αυτά είναι τίτλοι (ομόλογα, έντοκα γραμμάτια) εκδόσεως του Ελληνικού Δημοσίου και άλλα χρηματοπιστωτικά μέσα (σύμφωνα επαναγοράς και συμφωνίες παραγωγών) επί τέτοιων τίτλων, η διαχείριση των συστημάτων αυτών συνδέεται και με τη δημοσιονομική αρμοδιότητα της ΤΕ να ενεργεί ως εντολοδόχος του Δημοσίου και διαχειρίστρια των δημόσιων δανείων. Ειδικότερα η ΤΕ διαχειρίζεται τα ακόλουθα συστήματα εξωχρηματιστηριακών συναλλαγών σε τίτλους με λογιστική μορφή.

Παροχή διευκολύνσεων

Η ΤΕ δύναται, τέλος, να προωθεί την ομαλή λειτουργία συστημάτων πληρωμών και εξωχρηματιστηριακών συναλλαγών με την παροχή διευκολύνσεων χωρίς να αναλαμβάνει ταυτόχρονα και την ευθύνη διαχείρισής τους. Η παροχή τεχνικών, κυρίως, διευκολύνσεων από την ΤΕ γίνεται κατά κανόνα με μέσα του ιδιωτικού δικαίου, όπως η σύναψη και εκτέλεση συμβάσεων, η τήρηση λογαριασμών διακανονισμού, η παροχή άλλων τραπεζικών υπηρεσιών (θεματοφυλακή τίτλων κλπ)

καθώς και η συμμετοχή στο κεφάλαιο και τη διοίκηση εταιρικών φορέων, που συνιστώνται για τη διαχείριση τέτοιων συστημάτων. Στα παραπάνω νομικά πλαίσια διαγράφεται η συμμετοχή της ΤΕ στο διατραπεζικό σύστημα πληρωμών ΔΙΑΣ και στο Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών. Ειδικότερα:

(i) Το σύστημα πληρωμών ΔΙΑΣ. Πρόκειται για διατραπεζικό ηλεκτρονικό σύστημα πολυμερούς συμψηφισμού που συστήθηκε το 1989 με πρωτοβουλία της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών και λειτουργεί έκτοτε υπό τη διαχείριση της ελεγχόμενης συλλογικά από τις εμπορικές τράπεζες εταιρίας ΔΙΑΣ Α.Ε. Αντικείμενο του συστήματος αυτού είναι ο πολυμερής ηλεκτρονικός συμψηφισμός επιταγών και άλλων μέσων και υπηρεσιών πληρωμών (εντολές μεταφοράς κεφαλαίων, αναλήψεις από αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές κ.α). Η ΤΕ μετέχει στο μετοχικό κεφάλαιο και εκπροσωπείται στο διοικητικό συμβούλιο της διαχειρίστριας εταιρίας του συστήματος, ενώ η εκκαθάριση των χρεωστικών και πιστωτικών υπολοίπων, που προκύπτουν από το διενεργούμενο πολυμερή συμψηφισμό, γίνεται με διακανονισμό μέσω των τηρούμενων στο σύστημα ΕΡΜΗΣ λογαριασμών των τραπεζών - μελών του συστήματος.

(ii) Το Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών όριζε μεταξύ των επιτρεπόμενων εργασιών της ΤΕ την υποβοήθηση για την ίδρυση συμψηφιστικού γραφείου. Σε εκτέλεση της εν λόγω διάταξης η ΤΕ συνέστησε από κοινού με έξι ακόμα τράπεζες, το Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών, που μεταγενέστερα επεκτάθηκε στον Πειραιά και τη Θεσσαλονίκη. Η οργάνωση και λειτουργία του Γραφείου Συμψηφισμού, στο οποίο διεξάγεται πολυμερής συμψηφισμός αξιογραφικών απαιτήσεων από τραπεζικές και προσωπικές επιταγές και χρηματόγραφα της διατραπεζικής αγοράς ρυθμίζεται σύμφωνα με τους όρους της ιδρυτικής σύμβασης-καταστατικού μεταξύ της ΤΕ και των εμπορικών τραπεζών, όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με τη συμβατική προσχώρηση και άλλων τραπεζών. Η ΤΕ παρέχει βάσει του εν λόγω καταστατικού πολλαπλές διευκολύνσεις για τη λειτουργία των συμψηφιστικών γραφείων: οι εργασίες διεξάγονται στα καταστήματα της ΤΕ, λειτουργούν με προσωπικό από τους μόνιμους υπαλλήλους της, ενώ η εκκαθάριση των αποτελεσμάτων του συμψηφισμού γίνεται μέσω των λογαριασμών διακανονισμού που τηρούν τα μέλη στο σύστημα ΕΡΜΗΣ.

7.7 Έκδοση Τραπεζογραμμάτων και κερμάτων

Η δημιουργία και η ιστορική πορεία των κεντρικών τραπεζών συνδέθηκε άρρηκτα με τη γέννηση και εξελικτική διαμόρφωση των τραπεζογραμμάτων. Η έκδοση τους είναι όχι απλώς η παραδοσιακή λειτουργία, αλλά και το αναγκαίο εννοιολογικό στοιχείο κάθε κεντρικής τράπεζας, που τη διαφοροποιεί από τις εμπορικές τράπεζες και σε μεγάλο βαθμό καθιστά δυνατή ή διευκολύνει την άσκηση των υπόλοιπων αρμοδιοτήτων και εργασιών της. Αν και η σημασία των τραπεζογραμμάτων στις σύγχρονες αναπτυγμένες οικονομίες έχει μειωθεί λόγω των διάφορων μορφών λογιστικού και ηλεκτρονικού χρήματος, δεν μπορεί ακόμα και σήμερα να γίνει λόγος για ύπαρξη κεντρικής τράπεζας χωρίς προνόμιο έκδοσης τραπεζογραμμάτων. Ενδεικτική ως προς αυτό, είναι στο ελληνικό θετικό δίκαιο η διάταξη του καταστατατικού της ΤΕ, σύμφωνα με την οποία η ανάκληση του εκδοτικού προνομίου προκαλεί αυτοδικαίως και τη διάλυση της. (Δεληγιάννη 1992)

Τα τραπεζογραμμάτια πρωτοεμφανίστηκαν στο πρόσφορο μερκαντιλιστικό περιβάλλον των πόλεων της βόρειας Ιταλίας και από εκεί εξαπλώθηκαν σε ολόκληρο τον κόσμο. Ο αρχικός τους προορισμός ήταν εντελώς διαφορετικός από το σημερινό, καθώς λειτουργούσαν, ως απλά πιστοποιητικά κατάθεσης (παρακαταθήκης) μεταλλικών κερμάτων σε αργυραμοιβούς και νομισματολάκτες, οι οποίοι υπήρξαν οι πρώτοι εκδότες τους. Η ραγδαία ανάπτυξη του εμπορίου και η συνακόλουθη ανάγκη ταχείας και ασφαλούς διακίνησης του χρήματος έδωσαν σημαντική ώθηση στη χρήση των τραπεζογραμμάτων, τα οποία εξελίχθηκαν σε υποκατάστατα των δύσχρηστων και δυσμετακόμιστων μεταλλικών κερμάτων. Την έκδοση τους ανέλαβαν τότε σταδιακά οργανωμένες τραπεζικές επιχειρήσεις που ιδρύθηκαν την ίδια ιστορική περίοδο. Στην πρώιμη αυτή φάση η έκδοση τραπεζογραμμάτων αποτελούσε μία συνήθη τραπεζική εργασία, που διεξαγόταν υπό συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών. Η φερεγγυότητα κάθε εκδότριας τράπεζας καθόριζε και την κυκλοφοριακή ικανότητα των τραπεζογραμμάτων της.

7.8 Ταμίας και εντολοδόχος του Δημοσίου

Η Τράπεζα της Ελλάδος διατηρεί τρεχούμενους και προθεσμιακούς λογαριασμούς του Ελληνικού Δημοσίου και Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) σε ευρώ και συνάλλαγμα, αφενός για την ικανοποίηση εγχώριων αναγκών και αφετέρου για την εξυπηρέτηση του εξωτερικού χρέους. Επίσης, εκτελεί εντολές πληρωμών και εισπράξεων του Ελληνικού Δημοσίου και ΝΠΔΔ που συνδέονται με ξένους αντισυμβαλλόμενους και παρέχει διαμεσολαβητικές υπηρεσίες για τις χρηματοοικονομικές δραστηριότητές τους στον διεθνή χώρο.

7.9 Έρευνα- Δημοσιεύσεις- Στατιστικά Στοιχεία

Η τράπεζα της Ελλάδος καταρτίζει και δημοσιεύει στατιστικά στοιχεία που αφορούν την ελληνική οικονομία και διενεργεί εξειδικευμένες στατιστικές έρευνες. Καθώς και δημοσιεύει εκθέσεις και διεξάγει ερευνητικό έργο στο πλαίσιο της παρακολούθησης και ανάλυσης της οικονομικής συγκυρίας και της νομισματικής πολιτικής.
(iefimerida)

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η τράπεζα έχει το πιο αναπτυγμένο και οργανωμένο δίκτυο καταστημάτων, έχει επιδράσει καταλυτικά στη σύγχρονη οικονομική ζωή των καταναλωτών και των επιχειρήσεων, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της κρίσης όπου είχε καθοριστικό ρόλο στη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας ενώ παράλληλα με τις παρεμβάσεις της κατάφερε να εξασφαλίσει την ομαλή λειτουργία του τραπεζικού συστήματος. (tonima.gr)

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να δειχθεί ο ρόλος που διαδραματίζει η Τράπεζα της Ελλάδος στη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού Συστήματος. Όπως έγινε φανερό, κύριος ρόλος της Τράπεζας είναι η εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος μέσω των διαφόρων οργάνων της. Η νομισματική πολιτική και η δημοσιονομική τόσο της Ευρώπης όσο και της Ελλάδας εξαρτάται άμεσα από τις λειτουργίες της ΕΚΤ και της Τράπεζας της Ελλάδος.

Η Τράπεζα της Ελλάδος, σύμφωνα με το καταστατικό της ασκεί την εποπτεία επί των πιστωτικών ιδρυμάτων που εδρεύουν στην Ελλάδα περιλαμβανομένων των υποκαταστημάτων τους στην αλλοδαπή, καθώς και επί των υποκαταστημάτων πιστωτικών ιδρυμάτων που εδρεύουν σε τρίτες, εκτός Ε.Ε. χώρες. Στόχοι της εποπτείας είναι η σταθερότητα και αποτελεσματικότητα του πιστωτικού συστήματος και γενικότερα του χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας. Κατά την άσκηση της εποπτικής δραστηριότητας, τα πιστωτικά ιδρύματα πρέπει να παρέχουν στην Τράπεζα κάθε στοιχείο και πληροφορία που είναι απαραίτητα για την άσκηση των αρμοδιοτήτων της ενώ η Τράπεζα επιβάλλει κυρώσεις προς όλα τα υποκείμενα σε εποπτεία πρόσωπα για πράξεις τους που αντιβαίνουν στις διατάξεις της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Π.ΚΙΟΧΟΥ- Γ.ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ (1990), Χρήμα-Πίστη-Τράπεζες, Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα
- Π.Ε Πετράκης, (2003) Χρηματοοικονομική διοίκηση και τραπεζική οικονομική τόμος Β, Χρηματοοικονομικό και τραπεζικό σύστημα, Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα
- ΚΩΣΤΑ ΚΟΚΚΟΜΕΛΗ (1995)< Τραπεζικές υπηρεσίες προς καταναλωτές> Αθήνα Εκδόσεις ANT
- ΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΥ <Χρήμα - τράπεζα & στοιχεία τραπεζικής τέχνης> Εκδόσεις Έλλην
- ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, (2005)<Τράπεζες και χρηματοοικονομικό σύστημα: αγορές-προϊόντα-κίνδυνοι,> εκδόσεις Σταμούλης Α,θήνα
- Π.Α ΚΙΟΧΟΣ – Γ.Δ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ <Σύγχρονα τραπεζικά προϊόντα σαν εναλλακτικές λύσεις για τους επενδυτές> Έκδοση Β
- ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ 2007 – 2008
- ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ 2007 – 2009
- Το χρονικό της μεγάλης κρίσης, η τράπεζα της Ελλάδος 2008-2013, τράπεζα της Ελλάδος, κέντρο πολιτισμού έρευνας και τεκμηρίωσης
- Μ. Ψαλιδόπουλος (2014), Ιστορία της τράπεζας της Ελλάδος 1928-2008 Από τράπεζα του κράτους εγγυήτρια της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, κέντρο πολιτισμού έρευνας και τεκμηρίωσης

Ιστοσελίδες

- Ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια, Wikipedia, διαθέσιμη πρόσβαση στο: <https://el.wikipedia.org>
- Ηλεκτρονική σελίδα euretirio, διαθέσιμη πρόσβαση στο: <https://www.euretirio.com/epitagi/>
- Ηλεκτρονική σελίδα, Η Τράπεζα της Ελλάδος λειτουργεί εδώ και 90 χρόνια - Πότε ιδρύθηκε, ποιες αρμοδιότητες έχει, διαθέσιμη πρόσβαση στο: iefimerida.gr
- Ηλεκτρονική σελίδα, διαθέσιμη πρόσβαση στο: https://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Publications/msd.aspx?Filter_By=2&fbclid=IwAR0uy4luEv-BW2Cv9dvjcsWbCOByavHnSzENincxZjuvupzr6fjb9gFc9n0
- Ηλεκτρονική σελίδα, διαθέσιμη πρόσβαση στο: https://www.tovima.gr/2014/06/11/opinions/i-diaxroniki-aksia-tis-trapezas-ellados/?fbclid=IwAR3GTsvLRVeNvMEd-0KgPcZnpb04ixk_ypx_qG-x7_2f0eJu-vIrcvzd6SA
- Ηλεκτρονική σελίδα, διαθέσιμη πρόσβαση στο: https://www.bankofgreece.gr/pages/el/bank/responsibilities.aspx?fbclid=IwAR2soo4-1dacoCAH9TO-8zlcAhPyWgM21kT-KCL9lascEt_dcaM2X0fJ6Y
- Ηλεκτρονική σελίδα, διαθέσιμη πρόσβαση στο: <https://www.imerodromos.gr/trapeza-ellados-pepreras/?fbclid=IwAR0XzLJ3nmep9cEAVlqHV0uIH5TpyZCqCg3kHRli3fqCec41M4zNH8UXD8I>
- Ηλεκτρονική σελίδα, διαθέσιμη πρόσβαση στο: https://mikropragmata.lifo.gr/aksechasta/11-pliروفories-gia-tin-trapeza-tis-ellados-pou-de-gnorizame/?fbclid=IwAR0vdT6thTile_Zk5Eklv8uZK8AnmmvbHjjORx2XQLUydPpHq4mTUbcWGsA

